

DCIDOB 52. **El Carib.**

Introducció.

El Carib

La fragmentació cultural i política de la regió caribenya és l'*obra mestra* del colonialisme europeu arreu del món. Aquest tret pot explicar —no justificar— el desconeixement que cadascuna de les societats europees té dels països caribenys que van quedar sota el poder del país veí en segles passats. I si això és cert per a França, els Països Baixos i el Regne Unit, amb més raó ho és per a Espanya, que suma a la miopia colonial un desenvolupament inferior en tots els sentits i l'efecte devastador de l'aïllacionisme franquista sobre la mentalitat dels ciutadans, que encara avui patim.

Amb aquest monogràfic dedicat al Carib es vol oferir una eina de consulta que mostri la regió del Carib en el seu conjunt; qüestió aquesta poc tractada en el camp de l'estudi de les relacions internacionals a casa nostra.

Per animar aquest interès hem inclòs un primer article que tracta el tema dels límits de la regió caribenya, un concepte en evolució i un debat que ha pres nova actualitat amb la constitució d'una nova organització regional, l'Associació d'Estats del Carib (AEC), que abasta totes les illes més els països que es troben entre Mèxic i les Guaianes.

El país més important de la zona, Cuba, ha estat objecte de dos articles. L'un explora les relacions amb l'àrea, un aspecte desconegut entre nosaltres i que és més important pel seu significat polític que econòmic i que revela el procés de normalització d'un país en reprendre les relacions amb els seus veïns. L'altre article fa una semblança del drama humà que suposa una transició tan dura com la que viu Cuba.

Haití és un punt de parada obligat pels esdeveniments que tenen lloc al país des de l'elecció de Jean-Bertrand Aristide i per la progressiva obertura d'espais d'esperança si es pren la perspectiva dels pitjors anys del duvalierisme. I si Cuba i Haití són parades obligades, hem volgut fer un esforç en el cas de la República Dominicana, sempre marginada de les pàgines d'actualitat i que viu en un marc de continuada decadència des de la intervenció dels Estats Units ara fa trenta anys.

La posició del gran veí del nord, els Estats Units d'Amèrica, és objecte d'un altre article que es complementa amb la descripció de la descoordinació que suposa a hores d'ara la posició europea sobre l'àrea.

Finalment, hem volgut referir-nos a la colònia caribenya més nombrosa a Catalunya, l'originària de la República Dominicana, i als esforços de les ONG catalanes per encetar una cooperació amb el Carib, mostres d'una relació incipient que mereix l'atenció de tots.

DCIDOB 52. **El Carib.**

El Carib: una mar de diversitats.

El Carib: una mar de diversitats

ANTIGUA I BARBUDA

Capital: Saint John's (Antigua)

Llengües: anglès (of.) i crioll anglès

Superfície: 441,6 Km²

Població (1993): 66.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [17] i Cambra de Representants [17])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Sir James Carlisle)

Cap de govern: el primer ministre Lester Bird

Partit en el govern:

Partit Laborista d'Antigua (APL)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):

394 milions de dòlars

PNB per càpita: 4.870 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1990):

Comerç i Hosteleria	25,6%
Transport i Comunicacions	18,3%
Construcció	11%
Serveis	6,4%

Orígens de les importacions (1989):

EUA	27,0%
RU	16%

Destins de les exportacions (1989):

EUA	41%
RU	19%

ANTILLES HOLANDESES

Curaçao, Banaire, Maarten,
Sant Eustatius i Saba

Capital: Willemstad (Curaçao)

Llengües: Illes de Sotavent: holandès i papiament (of.) i Illes de Sobrevent: anglès (of.) i espanyol

Superfície: 800 Km²

Població (1991): 189.000 habitants

Sistema de govern: Territori ultramarí autogovernat pertanyent a la Corona holandesa, amb una cambra legislativa (Parlament [22])

Cap d'Estat: la sobirana holandesa Beatriu Wilhelmina Armgard (**Governador:** Jaime Saleh)

Cap de govern: el primer ministre Alejandro Felipe «Jandi» Paula

Partit en el govern:

Coalició de tres membres (NVP, FOL i DP-SE)

Producte Nacional Brut (PNB) (1988):

1.407 milions de dòlars

PNB per càpita: 7.305 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius:

Indústria	19,4%
Finances	12,8%

Orígens de les importacions (1990):

EUA, Països Baixos i Sud-amèrica

Destins de les exportacions (1992):

Carib, Països Baixos i EUA

(Les Antilles holandeses no inclouen l'illa d'Aruba, amb un estatut polític especial)

ARUBA

Capital: Oranjestad

Llengües: holandès (of.), papiament (majoritària), espanyol i anglès

Superfície: 193 Km²

Població (1992): 70.000 habitants

Sistema de govern: territori ultramarí autogovernat pertanyent a la Corona holandesa, amb una cambra legislativa (Parlament [21])

Cap d'Estat: la sobirana holandesa Beatriu Wilhelmina Armgard (**Governador:** Felipe B. Tromp)

Cap de govern: el primer ministre Nelson Oduber

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):

1.168 milions de dòlars

PNB per càpita: 6.000 dòlars

Principals sectors econòmics: serveis i indústria

ANTILLES FRANCESES

GUADALUPE

Capital: Basse-Terre

Llengües: francès (of.) i crioll

Superfície: 1.780 Km²

Població (1991): 345.000 habitants

Sistema de govern: Departament ultramarí representat a les cambres franceses i al Parlament europeu, amb dues cambres legislatives (Consell General [31] i Consell Regional [41])

Cap d'Estat: el president de la República francesa François Mitterrand (**Prefecte:** Franck Perriez)

Partit en el govern: Federació Guadalupeca d'Agrupacions per la República (RPR)

Producte Nacional Brut (PNB) (1989):

2.071 milions de dòlars

PNB per càpita: 6.073 dòlars

Principals sectors econòmics: agricultura (plàntans, sucre de canya i fruits exòtics), turisme i indústria lleugera

Orígens de les importacions (1990): França, EUA, Itàlia i Alemanya

Destins de les exportacions (1990): França, Martinica i Portugal

MARTINICA

Capital: Fort-de-France

Llengües: francès (of.) i crioll

Superfície: 1.100 Km²

Població (1993): 363.000 habitants

Sistema de govern: Departament ultramarí representat a les cambres franceses i al Parlament europeu, amb dues cambres legislatives (Consell General [45] i Consell Regional [41])

Cap d'Estat: el president de la República francesa François Mitterrand (**Prefecte:** Michel Morin)

Partit en el govern:

Unió per una Martinica de Progrés (UMP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1988):

2.612 milions de dòlars

PNB per càpita: 7.705 dòlars

Principals sectors econòmics: turisme, indústria i agricultura (sucre i rom)

Orígens de les importacions (1989): França, RU i Itàlia

Destins de les exportacions (1992): França i Guadalupe

LES BAHAMES

devers set-centes illes i illots
(Illes principals: New Providence,
Grand Bahama, Andros
Eleuthera i Great Abaco)

Capital: Nassau (New Providence)

Llengües: anglès (of.), crioll anglès i crioll haitiano-francès

Superfície: 13.939 Km²

Població (1993): 266.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [16] i Cambra de Representants [49])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Clifford Darling)

Cap de govern: el primer ministre Hubert Alexander Ingraham

Partit en el govern:

Moviment Nacional Lliure (FNM)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):

3.165 milions de dòlars

PNB per càpita: 11.990 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1986):

Comerç i Hosteleria	26,2%
Serveis	15,7%
Transport i Comunicacions	10,9%
Indústria	10,3%

Orígens de les importacions (1990):

Àrabia Saudita	36,9%
EUA	35,6%

Destins de les exportacions (1990):

EUA	76,5%
Puerto Rico	17,3%

BARBADOS

Capital: Bridgetown

Llengües: anglès (of.) i crioll anglès

Superfície: 430 Km²

Població (1993): 260.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [21] i Cambra de Diputats [28])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governadora general:** Nita Barrow)

Cap de govern: el primer ministre Erskine Sandiford

Partit en el govern:

Partit Laborista Democràtic (DPL)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):

1.711 milions de dòlars

PNB per càpita: 6.630 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Comerç i Hosteleria	25,8%
Transport i Comunicacions	7,9%
Manufactures	6,4%
Agricultura i Pesca	5,2%

Orígens de les importacions (1991):

EUA	33,4%
RU	11,3%
Trinitat i Tobago	11,2%

Destins de les exportacions (1991):

EUA	12,8%
RU	12,5%

BELIZE

Capital: Belmopan
Llengües: anglès (of.), crioll anglès, espanyol, maia, garífuna i alemany
Superfície: 22.965 Km²
Població (1993): 204.000 habitants
Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [8] i Cambra de Representants [29])
Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Colville Young)
Cap de govern: el primer ministre Manuel Esquivel
Partit en el govern: Partit Democràtic Unit (UDP)
Producte Nacional Brut (PNB) (1991): 389 milions de dòlars
PNB per càpita: 2.050 dòlars
% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):
 Agricultura, Pesca i Boscos 20,1%
 Comerç i Hosteleria 17,7%
 Manufactures 15,5%
 Transport i Comunicacions 13,8%
Orígens de les importacions (1991):
 EUA 54%
 RU 13%
 Mèxic 8%
Destins de les exportacions (1991):
 EUA 40%
 RU 29%
 Mèxic 10%

CUBA

Capital: L'Havana
Llengües: espanyol (of.)
Superfície: 110.861 Km²
Població (1993): 10.892.000 habitants
Sistema de govern: República socialista unitària amb una cambra legislativa (Assemblea Nacional del Poder del Poble [589])
Cap d'Estat: el president Fidel Castro Ruz
Partit en el govern: Partit Comunista de Cuba (PCC)
Producte Nacional Brut (PNB) (1991): 17.000 milions de dòlars
PNB per càpita: 1.580 dòlars
% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1989):
 Manufactures 39,4%
 Agricultura 15,9%
 Construcció 9,3%
 Transport i Comunicacions 8%
Orígens de les importacions (1992):
 Amèrica Llatina 40,3%
 UE 28,3%
Destins de les exportacions (1992):
 UE 17%
 Amèrica Llatina 12,3%
 Canadà 11,9%

DOMINICA

Capital: Roseau
Llengües: anglès (of.), crioll francès i crioll anglo-francès
Superfície: 750 Km²
Població (1993): 73.900 habitants
Sistema de govern: República multipartidista amb una cambra legislativa (Cambra de Diputats [31])

Cap d'Estat: el president Crispin Sorhaindo
Cap de govern: la primera ministra Mary Eugenia Charles
Partit en el govern: Partit de la Llibertat Dominica (DFP)
Producte Nacional Brut (PNB) (1992): 181 milions de dòlars
PNB per càpita: 2.510 dòlars
% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1991):
 Agricultura 25,5%
 Transport i Comunicacions 16,3%
 Comerç i Hosteleria 13,2%
 Construcció 7,3%
Orígens de les importacions (1991):
 EUA 33%
 RU 25%
Destins de les exportacions (1991):
 RU 57%
 Jamaica 9%

GRENADA

Capital: Saint George's

Llengües: anglès (of.) i crioll anglès
Superfície: 344 Km²
Població (1993): 91.000 habitants
Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [13] i Cambra de Representants [15])
Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Sir Reginald O. Palmer)
Cap de govern: el primer ministre Nicholas Brathwaite
Partit en el govern: Congrés Nacional Democràtic (NDC)
Producte Nacional Brut (PNB) (1992): 210 milions de dòlars
PNB per càpita: 2.310 dòlars
% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1991):
 Comerç i Hosteleria 20,4%
 Agricultura 15,5%
 Transport i Comunicacions 14,9%
 Construcció 10,8%
Orígens de les importacions (1991):
 EUA 31,2%
 Trinitat i Tobago 15,9%

Destins de les exportacions (1991):

EUA	14,2%
Canadà	13,3%
Trinitat i Tobago	13,1%

GUAIANA FRANCESA

Capital: Cayenne

Llengües: anglès (of.), crioll

Superfície: 91.000 Km²

Població (1993): 118.000 habitants

Sistema de govern: Departament ultramarí amb representació a les cambres franceses i al Parlament europeu, amb dues cambres legislatives (Consell General [16] i Consell Regional [31])

Cap d'Estat: el president de la República francesa François Mitterrand (**Prefecte:** Jean-François Cordet)

Partit en el govern:
Partit Socialista Guaianès (PSG)

Producte Nacional Brut (PNB) (1986):
231 milions de dòlars

PNB per càpita: 2.718 dòlars

Principals sectors econòmics: boscos i pesca, petroli i turisme

Orígens de les importacions (1989): França, Trinitat i Tobago i els EUA

Destins de les exportacions (1989): França, EUA i Martinica

GUYANA

Capital: Georgetown

Llengües: anglès (of.), crioll anglès, llengües ameríndies, hindi i urdú

Superfície: 215.083 Km²

Població (1993): 730.000 habitants

Sistema de govern: República unitària multipartidista amb una cambra legislativa (Assemblea Nacional [65])

Cap d'Estat: el president Cheddi Jagan

Cap de govern:
el primer ministre i primer vice-president Sam Hinds

Partit en el govern:
Partit Cívic Progressista Popular (PPP-Cívic)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):
266 milions de dòlars

PNB per càpita: 330 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Sucres	28,4%
Altres productes agrícoles i boscos	13,9%
Mineria	11,7%
Pesca	7,8%

Orígens de les importacions (1991):

EUA	34%
RU	14%
Trinitat i Tobago	12%

Destins de les exportacions (1992):

RU	40,2%
EUA	17,0%
Canadà	10,8%

HAITÍ

Capital: Port-au-Prince

Llengües: francès i crioll haitià (of.) i crioll haitiano-francès

Superfície: 27.700 Km²

Població (1993): 6.902.000 habitants

Sistema de govern: República amb dues cambres legislatives (Senat [27] i Assemblea Nacional [83])

Cap d'Estat:

el president Jean-Bertrand Aristide

Cap de govern: el primer ministre Smarck Michel

Partit en el govern:
Organització Política Lavalas (OPL)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):
2.471 milions de dòlars

PNB per càpita: 370 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Agricultura	34%
Comerç i Hosteleria	16,4%
Manufactures	13,1%
Construcció	6,2%

Orígens de les importacions (1994):

EUA	56,3%
UE	16,9%

Destins de les exportacions (1994):

EUA	74,7%
UE	20,3%

JAMAICA

Capital: Kingston

Llengües: anglès (of.), crioll anglès, hindi i altres llengües índies

Superfície: 10.991 Km²

Població (1993): 2.472.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [31] i Cambra de Representants [60])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Howard Cooke)

Cap de govern: el primer ministre Percival J. Patterson

Partit en el govern:
Partit Nacional del Poble (PNP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):
3.365 milions de dòlars

PNB per càpita: 1.380 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Comerç	24,9%
Manufactures	19,7%
Construcció	12,9%
Mineria	9,4%

Orígens de les importacions (1992):

EUA	52,6%
Veneçuela	9,4%

Destins de les exportacions (1992):

EUA	40%
RU	14%
Alemanya	10,2%

MONTSERRAT

Capital: Plymouth

Llengües: anglès (of.)

Superfície: 102 Km²

Població (1987): 11.900 habitants

Sistema de govern: territori dependent del RU amb dret reconegut a l'autodeterminació, amb una cambra legislativa (Consell legislatiu [12])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador:** el president del Consell Executiu Frank Savage)

Cap de govern: el ministre Reuben Meade

Partit en el govern:
Partit Nacional Progressista (NPP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1987):
48 milions de dòlars

PNB per càpita: 4.030 dòlars

Principals sectors econòmics: serveis (telecomunicacions), indústria (construcció) i agricultura

PUERTO RICO

Capital: San Juan

Llengües: Espanyol (of.) i anglès

Superfície: 9.104 Km²

Població (1993): 3.612.000 habitants

Sistema de govern: Comunitat autogovernada en associació amb els EUA, amb dues cambres legislatives (Senat [29] i Cambra de Representants [53])

Cap d'Estat:
el governador Pedro J. Rosselló

Partit en el govern:
Partit Nou Progressista (PNP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):
23.620 milions de dòlars

PNB per càpita: 6.626 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius:

Manufactures	38,7%
Comerç	14,7%
Serveis	10,5%
Transport i Comunicacions	8,4%

Orígens de les importacions (1992)

EUA	68,7%
Veneçuela	4,4%

Destins de les exportacions (1992)

EUA	86,9%
República Dominicana	2%

REPÚBLICA DOMINICANA

Capital: Santo Domingo

Llengües: Espanyol (of.), crioll haitiano-francès

Superfície: 48.443 Km²

Població (1993): 7.634.000 habitants

Sistema de govern: República multipartidista amb dues cambres legislatives (Senat [30] i Cambra de Diputats [120])

Cap d'Estat i de govern: el president Joaquín Balaguer

Partit en el govern:
Partit Reformista Social Cristià (PRSC)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):
7.613 milions de dòlars

PNB per càpita: 1.040 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Manufactures	16,8%
Agricultura	14,9%
Comerç	14,3%
Serveis	9,3%

Orígens de les importacions (1993):

EUA i Canadà	35,8%
ALADI	29,9%
UE	9,8%

Destins de les exportacions (1993):

EUA i Canadà	50,8%
UE	19,5%
Haití	8,1%
Puerto Rico	6,6%

SAINT CHRISTOPHER I NEVIS

Capital: Basseterre (Saint Christopher)

Llengües: Anglès (of.) i crioll anglès

Superfície: 269,4 Km²

Població (1993): 41.800 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb una cambra legislativa (Assemblea Nacional [15])

Cap d'Estat:
la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Sir Clement Athelston Arrindell)

Cap de govern: el primer ministre Kennedy Alphonse Simmonds

Partit en el govern:

Moviment d'Acció Popular (PAM)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):

182,1 milions de dòlars

PNB per càpita: 4.670 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1991):

Comerç i Hosteleria	22,4%
Transport i Comunicacions	15,6%
Construcció	13,5%
Manufactures	12,8%

Orígens de les importacions (1990):

EUA	41,3%
Països del Caricom	15,6%

Destins de les exportacions (1990):

EUA	54,6%
RU	26,1%
Països del Caricom	8,9%

SAINT LUCIA

Capital: Castries

Llengües: anglès (of.), crioll franco-anglès

Superfície: 617 Km²

Població (1993): 136.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb dues cambres legislatives (Senat [11] i Cambra de Diputats [17])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** Stanislaus A. James)

Cap de govern: el primer ministre Joan Compton

Partit en el govern:

Partit Unit dels Treballadors (UWP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):

454 milions de dòlars

PNB per càpita: 2.910 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1990):

Comerç i Hosteleria	24,1%
Transport i Comunicacions	16,8%
Agricultura	13,8%
Manufactures	8%

Orígens de les importacions (1990):

EUA	34,2%
Països del Caricom	17,9%

Destins de les exportacions (1991):

RU	53,1%
EUA	23,4%

SAINT VINCENT I LES GRANADINES

(Saint Vincent i trenta-dues illes i illots més)

Capital: Kingstown (Saint Vincent)

Llengües: Anglès (of.) i crioll anglès

Superfície: 389,3 Km²

Població (1993): 109.000 habitants

Sistema de govern: Monarquia constitucional amb una cambra legislativa (Cambra de Diputats [21])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador general:** David Kack)

Cap de govern: el primer ministre James F. Mitchel

Partit en el govern:

Nou Partit Democràtic (NPD)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):

187 milions de dòlars

PNB per càpita: 1.730 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1991):

Transport i Comunicacions	22%
---------------------------------	-----

Agricultura	17,8%
Comerç	14,3%
Construcció	9,5%

Orígens de les importacions (1990):

EUA	36%
RU	17,7%
Trinitat i Tobago	12,5%

Destins de les exportacions (1990):

RU	54%
Trinitat i Tobago	12,1%

SURINAM

Capital: Paramaribo

Llengües: holandès (of.), sarantongo o taki-taki, hindustànic i javanès

Superfície: 163.820 Km²

Població (1993): 405.000 habitants

Sistema de govern: República multipartidista amb una cambra legislativa (Assemblea Nacional [51])

Cap d'Estat i de govern: el president Runaldo R. Venetiaan

Partit en el govern:

Nou Front per la Democràcia i el Desenvolupament (NF)

Producte Nacional Brut (PNB) (1992):

1.727 milions de dòlars

PNB per càpita: 3.690 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1991):

Comerç	17,3%
Agricultura i boscos	12%
Manufactures	9,2%
Construcció	8,6%

Orígens de les importacions (1990):

EUA	40,8%
Països Baixos	23,5%
Trinitat i Tobago	9,2%
Antilles holandeses	5,2%

Destins de les exportacions (1990):

Noruega	35,6%
Països Baixos	28,8%
EUA	11,4%

TRINITAT I TOBAGO

Capital: Port of Spain (Trinitat)

Llengües: Anglès (of.), crioll anglès, crioll francès, espanyol i hindi

Superfície: 5.128,4 Km²

Població (1993): 1.249.000 habitants

Sistema de govern: República multipartidista amb dues cambres legislatives (Senat [31] i Cambra de Representants [36])

Cap d'Estat:

el president Noor Mohammed Hassanali

Cap de govern: el primer ministre Patrick Manning

Partit en el govern:

Moviment Nacional Popular (PNM)

Producte Nacional Brut (PNB) (1991):

4.525 milions de dòlars

PNB per càpita: 3.620 dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Petrolí, Gas natural i Minería	22,8%
Comerç	15,3%
Manufactures	9%
Transport i Comunicacions	8,8%

Orígens de les importacions (1991):

EUA	41,4%
UE	15,7%

Destins de les exportacions (1991):

EUA	47%
Països del Caricom	13,8%

ILLES VERGES BRITÀNIQUES

(una seixantena d'illes i illots)

Capital: Road Town (Tortola)

Llengües: anglès (of.)

Superfície: 153 Km²

Població (1991): 16.644 habitants

Sistema de govern: colònia britànica autogovernada, amb una cambra legislativa (Consell legislatiu [13])

Cap d'Estat: la sobirana britànica Elisabet II (**Governador:** el president del Consell Executiu Peter Alfred Penfold)

Cap de govern: el ministre H. Lavity Stoutt

Partit en el govern:

Partit de les Illes Verges (VIP)

Producte Nacional Brut (PNB) (1988):

113.7 milions de dòlars

% del PNB dels sectors econòmics més significatius (1992):

Hosteleria	28,3%
Finances	23,2%
Indústria	13%
Agricultura	3,6%

Orígens de les importacions (1982): EUA i Puerto Rico, Illes Verges dels EUA i Antilles Holandeses

Destins de les exportacions (1982): EUA i Puerto Rico, Illes Verges dels EUA

ILLES VERGES DELS EUA

tres illes principals habitades:

(St. Croix, St. Thomas i St John)

i una cinquantena d'illes inhabitades

Capital: Charlotte Amalie (St. Thomas)

Llengües: anglès (of.), espanyol i crioll

Superfície: 354,8 Km²

Població (1991): 111.000 habitants

Sistema de govern: territori dependent del departament d'Interior i representat a la Cambra de Representants dels EUA, amb una cambra legislativa (Senat [15])

Cap d'Estat: el president nord-americà Bill Clinton

(**Governador:** Alexander A. Farrelly)

Partit en el govern:

Partit Democràtic de les Illes Verges

Producte Nacional Brut (PNB) (1987):

1.246 milions de dòlars

PNB per càpita: 8.717 dòlars

Principals sectors econòmics: turisme i indústria petrolera. (La major part dels béns de consum són importats. El 90% del comerç s'estableix amb Puerto Rico i els EUA)

Fonts:

- «1994: Book of the year» de *Encyclopaedia Britannica*.
- Kessings's record of word events*. Vol. 40, 1994. Ed. by Roger East.
- The Europa World Book*. Ed. Europa Publications Limited.

DCIDOB 52. **El Carib.**

Què és el Carib?
Gil Tou Deniel

Què és el Carib?

Gil Toll Deniel*

El Carib és el nom del mar que hi ha entre l'arxipèlag de les Antilles i Centramèrica, geogràficament parlant. Però, podem afirmar que existeix una regió caribenyà en termes polítics, econòmics i culturals? Aquest monogràfic pretén demostrar que aquesta identitat, òbvia en termes geogràfics, està tot just en l'edat infantil en els altres àmbits que hem esmentat.

Quan des d'Espanya ens referim al Carib normalment volem parlar de Cuba, la República Dominicana i Puerto Rico. I, a tot estirar, s'hi inclou Haití. Quan ens referim a Jamaica o a Grenada hem d'afegir el cognom anglòfil. I si parlem dels Departaments francesos de Guadalupe i Martinica diem que són les Antilles franceses. Rarament es parla d'Aruba, Curaçao, Bonaire i la resta de colònies holandeses.

El mateix etnocentrisme es pot trobar a les altres potències colonials europees. Des de la Gran Bretanya anomenen West Indies a les illes de parla anglesa, a les quals afegeixen Belize i Guyana, de recent colonització britànica. Des de França es refereixen a les Antilles, sense més epítets, per parlar dels seus Departaments, entre els quals hi ha la Guaiana Francesa, un altre territori continental sud-americà. La inclusió de territoris no insulars té l'òbvia justificació històrica que, alhora, és generadora de sinèrgies ètniques, econòmiques, polítiques i culturals.

Poblacions importades d'Àfrica o Àsia, combinades amb l'autòctona i l'europea, han donat societats pluriètniques, que en general han conduït a la divisió social. El lligam colonial comú ha fet heretar unes condicions econòmiques i polítiques compartides que són el substrat de posteriors identificacions que *juguem* amb la geografia.

* Periodista.

Des dels Estats Units ha sorgit el concepte de *conca del Carib*. Nascuda en un context econòmic i estratègic, la idea de *conca* com la van formular els seus autors inclou els països de Centramèrica, totes les illes i les tres Guaianes. Per criteris econòmics deixava fora els grans països hispans.

Des del Sistema Económico Latinoamericano, el SELA, es defineix la conca del Carib incloent tots els Estats que hi tenen costa (també El Salvador) i excloent els Estats Units.

Què significa tot aquest desaccord? És el resultat de 500 anys d'història colonial que ha deixat una herència de fragmentació cultural i política, que alguns han arribat a qualificar de *balcanització*.

Eric Williams, difunt primer ministre de Trinitat, formulava el concepte West Indies incloent tots els Estats insulars, Belize i les tres Guaianes, utilitzant un criteri etno-històric.

Des de Cuba i la República Dominicana hi ha hagut una tradicional identificació amb la comunitat iberoamericana

i només recentment s'ha configurat amb força desigual una idea de pertinença a l'àrea caribenyà.

Què significa tot aquest desaccord? És el resultat de 500 anys d'història colonial que ha deixat una herència de fragmentació cultural i política, que alguns han arribat a qualificar de *balcanització*.

La colonització

L'historiador i polític dominicà Juan Bosch afirma que la posició geogràfica del Carib el converteix en una de les zones del món destinades a ser frontera entre dos o més imperis. La història del Carib seria la de la lluita dels imperis contra els pobles de la regió per arrabassar-los les terres, la història de les lluites dels imperis, els uns contra els altres, per prendre's els territoris que cadascun havia conquerit; és, finalment, la història dels pobles del Carib per alliberar-se dels seus amos colonials.

Els conqueridors espanyols van acabar amb la població indígena en un temps rècord. El xoc de cultures hi va tenir gran part de culpa. Els pobles carib i arahuac no van resistir els treballs forçats ni les malalties desconegudes que aportaven els colonitzadors. En pocs anys van desaparèixer físicament, però alguns fragments de la seva cultura encara són avui presents en el lèxic, en la gastronomia o en els museus.

Els conqueridors espanyols actuaven segons el principi de buscar la recompensa immediata al seu esforç. La recerca de l'or i altres riqueses era prioritària i, en descobrir la massa continental, les forces espanyoles es van desplaçar a un territori que prometia més riqueses que les petites illes del Carib.

El desplegament dels conqueridors per un territori tan ampli va fer baixar la guàrdia al Carib, circumstància que van aprofitar altres potències europees per posar-hi un peu. Inicialment les Petites

Antilles van ser la base ideal d'aquesta ofensiva, però en el segle XVII es van consolidar posicions angleses i franceses en les Grans Antilles amb la conquesta de Jamaica i l'ocupació de la part occidental de la Hispaniola pels francesos.

El desenvolupament de les colònies del Carib va ser desigual, com ho era el mode d'explotació aplicat per la metròpoli respectiva. Anglesos i francesos van optar per una economia de plantació basada en el sucre que va requerir grans contingents de mà d'obra esclava importada del continent africà.

En les colònies espanyoles del Carib l'activitat econòmica es va centrar inicialment en la ramaderia, que tenia com a finalitat principal l'exportació dels cuirs a la península Ibèrica. El sucre es va conrear només d'una forma primitiva i a petita escala. El factor clau que explica aquest subdesenvolupament és l'escassa potència del mercat espanyol com a importador i la prohibició de comerciar amb altres països imposada per la Corona.

Cuba va ser l'excepció a la regla per la pressió de les altres potències colonials. Tropes britàniques van fer diversos intents de desembarcament a l'illa des de Jamaica, fins que el 1762 van conquerir la ciutat de l'Havana obrint així la porta al comerç internacional. Quan la capital va tornar a ser espanyola ja mai més es va tornar al règim de monopoli comercial, fet que va significar l'inici de l'enlairament econòmic cubà basat en l'explotació de la canya de sucre. A aquest èxit, però, va contribuir-hi de forma definitiva la sortida del mercat del sucre de la colònia francesa de Saint Domingue a causa de les revoltes dels esclaus que conduïren a la independència d'Haití el 1804.

Els processos d'independència són un altre factor de pluralitat al Carib. Hem vist com Haití es convertia en el segon país del continent americà en emancipar-se, en una revolució complexa perquè és de colonitzats contra colonitzadors, de negres contra blancs i d'esclaus contra amos. Encara avui hi ha un gran nombre d'illes que continuen sota el poder colonial europeu i cal dir que la població d'aquests territoris hi està majoritàriament d'acord: les Illes Caiman, Turks i Caicos, Anguilla, les Illes Verges, Montserrat per part britànica; Guadalupe, Martinica, Saint Martin o Saint Pierre et Miquelon per part francesa; Aruba, Curaçao, Bonaire, Saba, Saint Eustaquius, Saint Maarten pels holandesos i Puerto Rico i les Illes Verges per part nord-americana.

Enmig d'aquests dos pols temporals hi ha la independència dominicana, el 1844, d'Haití, amb una episòdica readhesió a Espanya, i la independència cubana del tombant de segle a causa de la intervenció nord-americana, que va significar també el canvi de mans de Puerto Rico.

Van haver de passar 62 anys perquè es formalitzés la independència d'un grup de colònies britàniques sota la forma de federació. Va ser una temptativa política ideada des de la metròpoli, batejada com West Indies Federation (WIF) i que va desintegrar-se ràpidament donant pas al naixement de Jamaica, Barbados, Trinitat i Tobago i altres illes que llavors van guanyar la independència.

Integració regional

No obstant la desaparició de la WIF, els governants de les ex-colònies britàniques van decidir constituir la Caribbean Free Trade Association (CARIFTA) com a via per rendibilitzar la producció local i disminuir la dependència neocolonial. El 1973 la CARIFTA es va convertir en el CARICOM (Caribbean Community and Common Market), una organització amb molt més pes polític i econòmic.

Malgrat que els pessimistes parlin de *balcanització*, la principal tendència actual porta cap a la integració i redefinició de la regió caribenya.

El CARICOM ha tingut un èxit molt modest en el camp de la creació de comerç regional. La característica extraversió i dependència d'aquestes economies envers els mercats de les metròpolis no ha estat superada i ha condicionat també l'evolució del comerç regional en la mesura que els guanys per exportacions a la metròpoli són els que han de permetre importar dels socis regionals. El 1967 el comerç regional representava un 5% i a hores d'ara oscil·la al voltant del 10%.

Però a més del comerç, el CARICOM ha consolidat una coordinació de la política exterior i ha creat una colla d'institucions regionals (incloent la West Indies University, la West Indies Shipping Company i altres organismes especialitzats).

Malgrat que els Governos de la zona es van interessar des del primer moment a conèixer i fins i tot a avaluar els avantatges d'integrar-se al CARICOM, no va

ser fins a la dècada dels 90 que es van fer peticions formals d'adhesió.

L'entrada de la República Dominicana i Haití al Conveni de Lomé IV (el Tractat que defineix la cooperació de la Unió Europea amb 70 ex-colònies d'Àfrica, el Carib i el Pacífic), al qual ja pertanyien els països del CARICOM, va afavorir la intensificació de les relacions (creant un organisme de coordinació anomenat Carifòrum) i la presentació de la demanda formal d'adhesió el 1990.

Però en aquell moment els dirigents dels països del CARICOM veien com anaven quallant dos processos que havien d'amenaçar molt seriosament els seus mercats tradicionals: a Europa es va constituir el Mercat Únic el 1993, fet que feia augmentar el comerç intraeuropeu i significava una equiparació de les condicions de mercat en tot el territori comunitari. Tot un handicap per les tradicionals preferències en les exportacions caribenyes, com ara el plàtan. L'altre mercat tradicional, el dels Estats Units, estava en un procés de negociació d'un gran acord amb el Canadà i Mèxic, també que tindria efectes sobre les exportacions caribenyes.

Un grup de savis va rebre l'encàrrec de reflexionar sobre la situació i en va sortir un informe amb un nom eloqüent: *l'hora d'actuar*. Aquest document proposava mantenir intacta l'estructura del CARICOM, per evitar que l'entrada de països de dimensions molt més grans desequilibrés l'organització. Però alhora proposava la creació d'una organització d'abast molt més ampli, englobant el que els autors anomenen el Gran Carib: des de Mèxic fins a Veneçuela i les Guaianes passant per totes les illes fos quin fos el seu estatus polític.

La proposta és ambiciosa per l'abast i perquè les relacions entre el Carib anglòfon i els països hispans del continent i les illes tot just es pot dir que existeixen i, en tot cas, han estat sempre marcades per la competència d'exportacions d'ídents productes als mateixos mercats.

Però l'amenaça de la formació dels megamercats d'Europa i Amèrica del Nord afecta tothom per igual i la resposta positiva s'ha plasmat en la firma el 24 de juliol del 1994 del tractat constitutiu de l'Associació d'Estats del Carib (AEC).

El document l'han signat 25 Estats independents (membres de ple dret) i 12 territoris colonials (membres associats) i preveu un marc institucional i moltes declaracions de principis a l'espera d'aprofundir en els compromisos en el futur.

Malgrat que els pessimistes parlin de *balcanització*, la principal tendència actual porta cap a la integració i redefinició de la regió caribenya que, en cas de consolidar-se la creació de l'AEC, haurà donat un definitiu pas en la maduració de la seva personalitat. ■

DCIDOB 52. **El Carib.**

La vocació caribenya de Cuba.
Lluís Alòs i Martí

La vocació caribenya de Cuba

Lluís Alòs i Martí*

Des del començament de la Revolució, el govern cubà sempre ha manifestat el caràcter inequívocament llatinoamericà de Cuba i els objectius de l'illa de refermar els llaços econòmics i, fins i tot, d'assolir la integració de tots els països d'Amèrica Llatina i el Carib. Això ha quedat prou palès als principals documents i lleis aprovats pel país i a les declaracions dels seus màxims dirigents al llarg de més de trenta anys: a les dues declaracions de l'Havana (1960 i 1962, respectivament), a diversos discursos de Fidel Castro i d'altres líders cubans, a la Constitució del 1976, i també a la plataforma programàtica i a les declaracions dels quatre congressos del Partit Comunista Cubà (PCC).

Malgrat tot, dues causes estretament vinculades entre si, però que poden ser analitzades per separat, van impedir en bona mesura la vocació llatinoamericana i caribenya de Cuba durant trenta anys. D'una banda: la integració de Cuba en el grup de països socialistes europeus, encapçalats per l'URSS, sobretot des de l'entrada de Cuba al CAME (Consell d'Assistència Econòmica Mútua) l'any 1972, la qual va proporcionar uns avantatges i unes oportunitats únics en els camps econòmic, polític i militar. D'una altra banda: el bloqueig gairebé total que els EUA van exercir sobre Cuba a partir de la primera reforma agrària del maig del 1959, que va nacionalitzar tots els latifundis del país, entre els quals n'hi havia de nord-americans, i, especialment, a partir de la proclamació oficial del bloqueig, el dia 3 de febrer del 1962. Aquest incloïa en la pràctica unes mesures addicionals de pressió sobre tots els països de la zona (i pràcticament d'arreu del món) perquè dei-

xessin de tenir cap mena de tracte polític i econòmic amb Cuba. En aquest sentit, es pot recordar, sobretot, l'expul-

rant els dos últims anys per tal d'obrir-se al món unipolar actual són tot un pasaport per poder continuar avançant en aquesta línia.

Ja des del 1990 Fidel Castro ha multiplicat els seus contactes amb la regió i sempre que ha tingut l'ocasió ha fet ardents proclames a favor de la unitat d'Amèrica Llatina i el Carib. Per exemple, en el missatge a la I Cimera Iberoamericana, celebrada el juliol del 1991 a Guadalajara (Mèxic), Castro, alhora que insistia en la necessitat de la integració del subcontinent, recordava les paraules de José Martí: «És l'hora del recompte i de la marxa unida».

D'aquesta manera, les relacions comercials de Cuba respecte a Amèrica Llatina i el Carib s'han ampliat, tant absolutament com relativament. El comerç mutu no ha deixat de créixer: el 1980 era de 280 milions de dòlars, el 1989 havia arribat als 650 milions i el 1992 la xifra era de 1.130 milions. La major part d'aquests intercanvis han consistit en importacions cubanes de productes originaris d'Amèrica Llatina i el Carib. Aquest comerç, a mesura que s'ha consolidat, també s'ha diversificat, tot i que el petroli representa més de la meitat de les importacions cubanes a l'àrea. D'altra banda, a hores d'ara, de les importacions totals cubanes, prop del 50% les efectua a la regió.

Pel que fa al Carib insular, el comerç cubà el 1992 era d'uns 130 milions de dòlars, dels quals uns 112 corresponien a les importacions cubanes de petroli, 9,5 eren les exportacions cubanes i 8,2 les importacions. Deixant de costat el petroli, es tracta d'uniques quantitats petites, però que mostren un increment significatiu, atès que el 1989 el comerç mutu era quasi inexistent i que la població dels 13 països de la Comunitat i Mercat Comú del Carib (CARICOM) consta només de 5,5 milions d'habitants. A més, de cara al futur existeixen múlti-

Les relacions preferencials de Cuba amb l'URSS i el bloqueig nord-americà van impedir la vocació llatinoamericana i caribenya de Cuba durant trenta anys.

sió il·legal de Cuba de l'Organització d'Estats Americans (OEA) el 1962 i la ruptura massiva de relacions diplomàtiques per part dels països d'Amèrica Llatina i del Carib envers Cuba.

Des de l'inici dels anys noranta, però, l'enfonsament del bloc socialista, la desaparició de l'URSS, el reforçament del bloqueig nord-americà i la precarització de l'economia cubana reorienten les relacions econòmiques de Cuba cap a Amèrica Llatina i, en primer lloc, cap al Carib.

La nova situació en què es troba Cuba des del començament de la dècada —que, a més de ser inimaginable uns mesos abans, es va generar amb gran rapidesa— obliga les autoritats de l'illa a tornar a les seves arrels llatinoamericanes i caribenyes per tal de cobrir el buit deixat per la desaparició de les relacions econòmiques anteriors. En aquest sentit, tot el seguit de reformes econòmiques encetades per Cuba du-

* Professor d'Economia Mundial a la Universitat de Barcelona.

ples possibilitats d'ampliar i diversificar l'intercanvi mutu i d'establir distintes formes d'associacions mixtes.

Les principals exportacions de Cuba cap al Carib són les barres d'acer, ciment, tabac, llagostes, cítrics, sal, rom i medicaments. Els productes que podrien ampliar aquesta oferta són els equips mèdics, la siderúrgia, els equips i les peces de recanvi de la indústria sucrera, els materials de construcció i els cables elèctrics, entre d'altres. Així mateix, Cuba importa —a més de petroli— fusta, espècies, aliments, productes químics, matèries primeres industrials i productes per al consum turístic. A aquests productes, en el futur s'hi poden afegir els fosfats, l'amoníac, els pinsos i els mobles.

Les esferes més importants per a l'atracció d'inversions procedents de l'àrea són la indústria bàsica, el turisme, els productes farmacèutics, els equips mèdics d'alta tecnologia i biotecnologia, l'agricultura, els productes del mar, etc., tot aprofitant de Cuba els recursos naturals (sucre, níquel, etc.), humans (la quantitat i la qualitat dels científics) tècnics (les despeses en recerca i desenvolupament —R+D—, com a percentatge sobre el PIB i el PIB per càpita eren el 1989 les més elevades d'Amèrica Llatina) i les capacitats productives ocioses existents en l'actualitat. Sobre tot, Cuba aspira a ser el principal subministrador de productes farmacèutics i de serveis per a la salut de tota l'àrea.

En relació amb el comerç cubà amb tota la conca del Carib (els països insulars i continentals), les importacions cubanes depassaven els 600 milions de dòlars el 1992; la importació de petroli veneçolà n'era, amb una gran diferència, el component més rellevant. Mentrestant, les exportacions cubanes continuaven sent escasses el mateix any, una mica per sobre dels 100 milions de dòlars.

Pel que fa a la integració regional, Cuba participa com a país observador en el Pacte Andí i en l'Associació Latinoamericana d'Integració (ALADI), i dins d'aquesta té signats alguns acords comercials bilaterals amb alguns països membres.

Respecte a l'àrea del Carib, no hi ha cap dubte que per a Cuba actualment és absolutament prioritari desenvolupar tant com sigui possible els vincles amb la regió. Des del 1992 Cuba és membre de l'Organització de Turisme del Carib. A més, el desembre del 1993 es va constituir, malgrat les fortes pressions nord-americanes per impedir-ho, una comissió mixta entre el CARICOM i Cuba, la qual té com a finalitat elaborar uns estudis de factibilitat per a la cooperació tècnica en diversos sectors, entre els quals destaquen el comerç, el turisme, el sucre, l'agricultura i la biotecnologia. Un mes abans de l'acord el primer ministre de Saint Vincent declarava: «Ja

Actualment és absolutament prioritari que Cuba desenvolupi vincles econòmics amb l'àrea del Carib.

era hora que Cuba ocupés el lloc que li pertany al Carib». Això és, doncs, una mostra prou clara de l'estat de bona receptivitat que a hores d'ara hi ha a la zona en relació amb Cuba.

El 24 de juliol de 1994 es va signar a Cartagena d'Índies la creació de l'Associació d'Estatos del Carib (AEC), la qual agrupa 24 Estats independents com a membres plens, un com a observador i 11 territoris dependents en qualitat de membres associats. Es tracta dels 13 Estats del CARICOM, els 5 del Mercat Comú Centramerica (MCCA), Mèxic, Colòmbia, Veneçuela, Cuba, Haití, la República Dominicana, Surinam, les Antilles Holandeses i les colònies franceses de Martinica, Guadeloupe i Guaiana Francesa. Només n'han quedat exclosos els dos territoris vinculats als EUA en aquella àrea: Puerto Rico i les Illes Verges nord-americanes.

L'AEC no és sinó la resposta dels països de la zona als processos accelerats d'integració que en els darrers anys tenen lloc a les principals àrees econòmiques del món, sobretot d'una banda la Unió Europea i, de l'altra, el TLC (Tractat de Lliure comerç, que agrupa els EUA, Mèxic i el Canadà). Els objectius de l'AEC són la integració econòmica, mitjançant la liberalització del comerç i les inversions i l'establiment d'una posició negociadora comuna o, si més no,

coordinada en les relacions amb els grans blocs econòmics mundials. L'AEC és, ara per ara, només un organisme de consulta, concertació i cooperació per al desenvolupament caribeny, però pot ser en el futur l'embrió d'una federació antillana.

La importància econòmica de l'AEC, la podem resumir amb les dades següents: reuneix uns 200 milions d'habitants (el 3,6% mundial), 80.000 milions de dòlars d'exportacions i 100.000 d'importacions i un PIB d'uns 500.000 milions de dòlars (el 2% mundial en els tres casos). Mèxic representa, tot sol, aproximadament la meitat de les xifres anteriors.

El fet de ser membre fundador de l'AEC té, per a Cuba, diversos i interessants avantatges: a) és la primera associació econòmica regional de què forma part com a membre ple; b) es tracta d'una àrea relativament important des del punt de vista econòmic i encara més pel que fa a la quantitat dels membres constituents; c) pot servir-li com a trampolí per entrar en altres associacions econòmiques regionals i, per extensió, internacionals; d) pot resultar una eina cabdal per trencar l'aïllament directe i indirecte a què ha estat sotmesa per part dels EUA durant més de tres dècades, cosa que fins i tot podria significar en un termini relativament breu la conclusió del bloqueig nord-americà; e) finalment, com a Estat caribeny de ple dret, estaria en condicions de demanar l'adhesió a la Convenció de Lomé, la qual cosa li facilitaria les relacions econòmiques amb la Unió Europea.

Com es pot comprovar, tot això representaria un nou desafiament per a Cuba: ni més ni menys que la seva plena incorporació a l'economia mundial. Una pregunta pot tancar, com a conclusió final, aquestes breus notes: el sistema capitalista mundial es troba realment en condicions d'acceptar Cuba al seu si, un país *rebel* que ha estat —i continua sent-ho, malgrat tot— un símbol d'independència i de solidaritat per als països pobres? ■

Composició del comerç cubà el 1992

	Importacions	Percentatge	Exportacions	Percentatge	Total	Percentatge
Unió Europea	640,7	28,3	303,8	17,0	944,5	23,3
Canadà	103,0	4,6	212,3	11,9	315,3	7,8
Japó	19,5	0,9	103,6	5,8	123,1	3,0
Xina	220,1	9,7	158,0	8,9	378,1	9,3
Amèrica Llatina	911,5	40,3	219,7	12,3	1.131,2	28,0
Mèxic	138,4	6,1	85,9	4,8	224,3	5,5
Brasil	18,9	0,8	41,9	2,3	60,8	1,5
Veneçuela	509,8	22,5	9,9	0,6	519,7	12,8
Colòmbia	24,3	1,1	0,3	—	24,6	0,6
CEI	n.d.	—	n.d.	—	688,0	17,0
Resta	n.d.	—	n.d.	—	466,8	11,5
Total general	2.263	100	1.784	100	4.047	100

Font: Boletín ICE Económico n° 2433

DCIDOB 52. **El Carib.**

Cuba: Període especial.
Miquel Vilaró i Güell

Cuba: Període especial

Miquel Vilaró i Güell*

Quatre anys després, l'alternativa castrista a la supressió del subsidi soviètic no ha donat els resultats esperats i el Règim sembla abocat a una àmplia operació de reconciliació nacional i d'obertura política a fi de salvar tot el que s'ha aconseguit de positiu durant 36 anys de socialisme.

Resolver, bolsa negra, jineteo són avui, en boca dels cubans, paraules més corrents que *patria*, *revolución*, *socialismo*. Des que, a mitjan 1991, es van implementar les draconianes mesures d'austeritat contemplades per l'anomenat *Período Especial*, Cuba s'ha convertit en el país del camp qui pugui. La desaparició total i sobtada del subsidi soviètic al règim de Fidel Castro, xifrat en uns 5.000 milions de dòlars anuals, afegida a la pèrdua dels mercats socialistes, uns 8.000 milions de dòlars anuals en exportacions, han abocat el país a l'anarquia productiva, l'asfíxia burocràtica i a una corrupció vertiginosa, desconeguda des de l'època de Batista, quan a l'illa imperaven el gangsterisme, els crims polítics i enormes desigualtats socials.

El país, que ingressa poc més del 35% de les divises que obtenia a mitjan dels anys 80, ha esdevingut el més endeutat per habitant del món. El Govern es veu incapaç de garantir, amb la cartilla de racionament, les mil calories per dia que s'havia proposat com a llinar mínim per fer front a aquest període de vaques magres. Del matí a la nit, la vida de la majoria dels cubans es limita a una descoratjadora lluita per *resolver* allò més immediat enmig de la degradació, l'avorriment i la desesperança. A Cuba hi falta de tot. La manca d'aliments fa que es passi gana i la de

combustible ha paralitzat gairebé el país. Fer-se amb un complement a la invariable i escassa dieta d'*arroz y frijoles*, amb una pastilla de sabó per a la higiene personal o amb un pot de llet condensada per a una criatura que ja ha complert set anys pot significar una tasca d'hores i una despesa capaç de fondre els sous

El país, que ingressa poc més del 35% de les divises que obtenia a mitjan dels 80, ha esdevingut el més endeutat per habitant del món.

de tota una família. No parlem ja d'aconseguir un parell de sabates, uns texans o uns quants litres de gasolina, luxes només a l'abast d'aquells qui, a l'illa, disposen de dòlars per acudir a la *bolsa negra*, un mercat paral·lel ben assortit, que mou actualment més de 100 milions de dòlars i que està controlat pels *macetas*, la nova classe de privilegiats a Cuba.

Per tenir la valorada divisa nord-americana només hi ha uns camins molt assenyalats: es *jinetea*, es *trapichea*, s'espera que algun familiar de l'exterior envii ajuda, es roba a l'Estat o es treballa en el sector turístic. *Jinetea* vol dir viure a costa dels turistes, als qui es persegueix constantment per oferir-los tota classe de productes rapinyats de les fàbriques estatals, o els més variats i complaents serveis. Els *jineteros* i les *jineteras*, que fan les delícies del turisme sexual, són un flagell per als visitants despistats que van a Cuba únicament a la recerca d'un paradís tropical on poder descansar.

Una alternativa fracassada

El 1991, quan es va veure clar que la nova Rússia es desentendria definitivament del problema cubà, Fidel Castro va creure que podria sobreviure a la desaparició del subsidi soviètic si aconseguia consolidar tres línies alternatives de desenvolupament: obertura massiva de l'illa al turisme occidental, *joint ventures* amb capitalistes estrangers disposats a invertir a l'illa i vendes milionàries de productes biotecnològics desenvolupats a Cuba.

Quatre anys després, l'alternativa s'ha mostrat plena de fissures i el sistema sembla esfondrar-se irremissiblement. El sector turístic, malgrat un relatiu augment de visitants alemanys, espanyols, mexicans, canadencs i italians, es ressent de la impossibilitat, a causa del bloqueig, de beneficiar-se del seu mercat natural, els Estats Units. No gaudeix, tampoc, de massa bona imatge a causa de les malalties (com la neuritis òptica, molt ventilada per la premsa occidental), sorgides a l'illa per la precaritat alimentària, i de les contínues amenaces contra objectius turístics que formula el grup anticastrista Alpha 66.

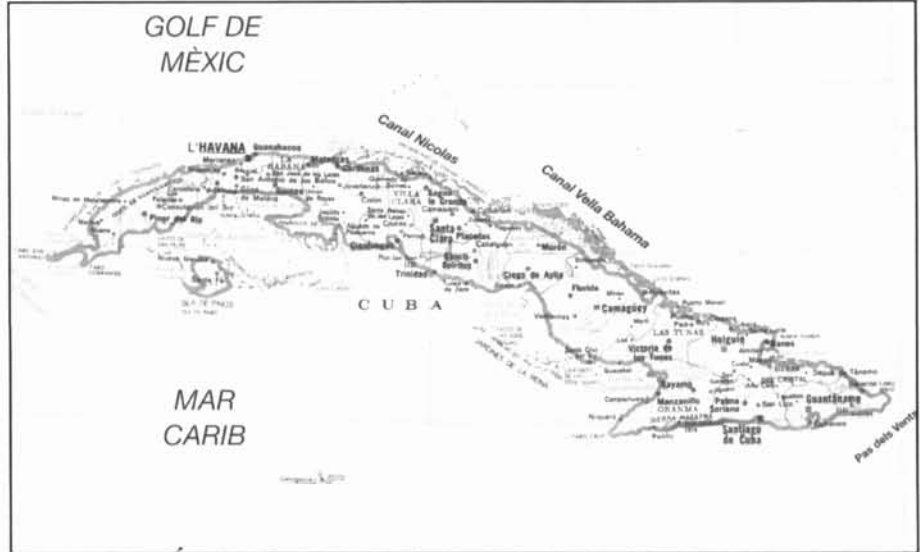
La creació d'empreses mixtes tampoc no ha estat l'esperada. De res no ha ser-

* Master en Estudis Internacionals per la Fundació CIDOB.

vit a Fidel Castro repetir, en to d'acudit, que Cuba és el país més segur per invertir-hi, perquè és l'únic del món en el qual no hi ha perill d'una revolució comunista. Fins avui, hi ha poc més de 80 associacions econòmiques enregistrades, limitades a uns pocs països i molt centrades en el sector turístic. Una de cada quatre d'aquestes empreses ha estat constituïda amb capital espanyol. Les cadenes hoteleres Guitard, Sol i Melià, el grup ONCE, el grup ENDESA i, darrerament, Tabacalera són les empreses espanyoles més implantades a l'illa. La manca d'interès del capital internacional per invertir a Cuba es deu que el règim de Fidel Castro és un dels últims enclavaments comunistes existents en el món, per la qual cosa és lògic pensar que, en un termini breu, seguirà el mateix camí que els altres sistemes socialistes i entrarà en un procés de turbulència política i social gens atractiu per als capitals privats que busquen sempre seguretat i rendibilitat.

En biotecnologia, medicina avançada i investigació farmacèutica, els innegables èxits dels científics cubans no han tingut el ressò que el Règim esperava, malgrat els ingents recursos que s'hi han destinat. Molt pocs laboratoris occidentals s'han interessat realment en l'adquisició de vacunes i medicaments desenvolupats a Cuba, com són la vacuna contra la meningitis i el PPG-5 (un preparat destinat a combatre el colesterol i al qual també s'atribueixen propietats afrodisiaques). Interessos econòmics a part, les multinacionals del sector consideren que els descobriments cubans no poden ser homologats per manca d'experimentació i verificació suficients. Així doncs, els ingressos milionaris que s'esperaven per aquesta via s'han vist reduïts a uns pocs milers de dòlars que, en concepte d'atenció mèdica, aporten els estrangers que es fan visitar a la clínica Hermanos Almejeiras o als hospitals CIMER i Cira García de l'Havana,

Un ampli sector de la població cubana voldria un canvi polític pactat que no impliqués un retrocés social perceptible, especialment en els camps de l'educació i de la sanitat.

Font: The New Encyclopaedia Britannica. Vol. 29

tot compartint habitació amb dirigents del Partit.

Un futur ple d'incògnites

En medis oficials encara es continua culpant dels mals de Cuba al «*criminal bloqueo a la que tiene sometida la pequeña Cuba el imperio más poderoso del planeta*». Tot i això, Fidel Castro es passeja per les cimeres internacionals amb vestit blau marí i corbata, i ha encarregat la cartera d'Exteriors a Roberto Robaina, un ministre procedent de les joventuts comunistes, més dialogant i que vol aportar aires renovats a l'aparent immobilisme del Règim.

Cada vegada són menys els cubans que creuen en la viabilitat de l'ortodòxia marxista, un cop desaparegut el bloc soviètic. Els joves són els més refractaris a acceptar que un model d'Estat com aquest pugui dur-los algun dia la prosperitat o la felicitat. La negativa d'alguns joves, i de més grans, a continuar tolerant un dia més l'opressió del Règim es va materialitzar, a partir del 1992, en la multiplicació del nombre de *balseros* que fugien a la desesperada de l'illa en embarcacions del tot precàries, fins que, a mitjan de l'any passat, els Estats Units es van negar a acceptar-ne cap més i els van anar confinant a la base militar de Guantánamo, dins la pròpia illa, on ja són més de 15.000.

La signatura dels últims acords del govern cubà amb els Estats Units ampliant fins a 20.000 el nombre de visats ha fet encara més palès el descontentament. L'allau de sol·licituds ha desbordat les previsions i ha fet interminables les llistes d'espera. Que els Estats Units no estan disposats a acceptar un altre *Mariel* ho demostra l'operació Costa Distant, un pla que consisteix en el bloqueig total de l'estret de Florida, mitjançant un gran desplegament de la guàrdia costanera i de la marina, dissenyat en previsió d'una crisi aguda a Cuba.

La ruptura definitiva d'una part impor-

tant de la població cubana amb el règim de Fidel Castro té dues dates ben marcades: el 13 de juliol i el 12 d'octubre del 1993. El 13 de juliol, les Brigades de Acció Rápida, encarregades d'avortar les fugides dels cubans desesperats, i els membres de les quals actuen vestits de civils, van envestir i enfonsar el *13 de Marzo* un vaixell esbalandrat de més de cent vint anys amb què pretenien fugir 71 persones, de les quals en van morir 41. Malgrat els esforços del Règim de tapar-ho, el rebuig de l'illa va ser unànime. Tres mesos després, l'assassinat d'un jove *santero* que també volia fugir de l'illa, a mans novament dels serveis de vigilància costaners, va significar el trencament entre la *santería* i el castrisme, un fet que, atesa la forta implantació d'aquestes creences a Cuba, és de molt gran abast. El jove vivia al municipi de Regla, dins la ciutat de l'Havana, on la influència de la *santería* és enorme. El fet que, durant anys, Fidel Castro fes el possible per estar en bones relacions amb aquesta religió sincrètica cubana d'origen africà no ha aconseguit aplacar els ànims dels *babalao*s, els sacerdots d'aquest culte, que veuen ara amb hostilitat un règim que mata sense massa miraments els seus compatriotes.

Als propis castristes els manté més units la por al canvi que la convicció ideològica o la comunió d'ideals. Les principals reformes econòmiques empresades darrerament, com la legalització de la tinença de dòlars, la creació d'una xarxa de botigues perquè els que obtinguin divises puguin gastar-les legalment, la reobertura dels *mercados agrarios campesinos* o la legalització de certes activitats privades, semblen confirmar que la principal lluita del Règim se centra a guanyar temps per aconseguir una transició pacífica. L'èxit d'aquestes mesures encaminades a pal·liar la manca d'aliments és dubtosa perquè els *guajiros* es mostren reticents a acudir als mercats oficials amb els seus productes i s'esti-

men més canalitzar-los al mercat negre, menys controlat i més rendible. D'altra banda, l'exercici d'activitats privades resulta pràcticament impossible per la manca de material adequat i de recanvis. De totes maneres, aquestes reformes són un clar pas enrere dins l'ortodòxia marxista i contemplen, a més, reduir les prestacions socials, apujar els preus i introduir impostos per primera vegada en tres dècades.

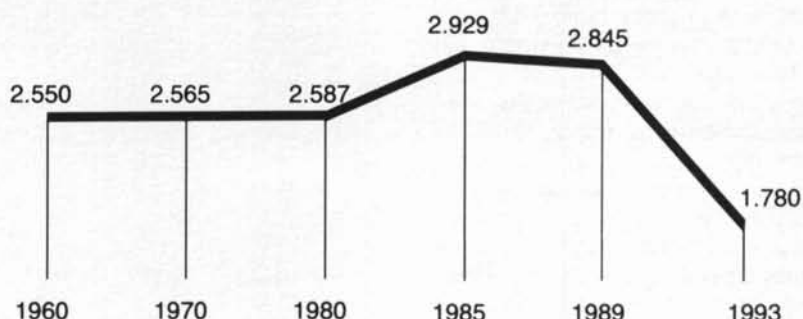
L'any passat el govern cubà va encarregar un informe secret a l'ex-ministre espanyol d'Economia, Carlos Solchaga. La recepta que el polític espanyol els va lliurar no podia ser més decebedora per a un règim obstinat a mantenir el socialisme. Posava de manifest la inviabilitat del sistema i proposava reformes en tres camps: a) privatitzar tots els sectors i indústries susceptibles de tenir algun interès econòmic, b) reduir al mínim la intervenció estatal mitjançant la introducció d'una economia de mercat de model occidental i c) permetre la lliure iniciativa econòmica d'individus i d'empreses, tant cubanes com estrangeres. És a dir, globalitat com a requisit central de l'èxit de l'economia.

A Cuba, una sortida violenta seria terrible, perquè en un país amb tants anys de totalitarisme d'Estat i tan militaritzat qui més qui menys sap manejar armes i té un compte pendent amb un altre. Un ampli sector de la població cubana, tant des de dins de l'illa com des de l'exili i, àdhuc, dins del propi Partit, voldria un canvi polític pactat que no impliqués un retrocés social perceptible, especialment en els camps de l'educació i de la sanitat, els dos guanys més preuats dels trenta anys de comunisme. La gran incògnita és si aquest pas es podrà donar amb Fidel Castro com a cap d'Estat o si serà necessària la sortida pactada del dictador. Una hipotètica invasió nord-americana queda totalment descartada perquè el poder de l'exèrcit cubà continua essent extraordinari. Si volguessin, els Estats Units podrien arrasar l'illa, però Castro acabaria també amb dos-cents mil soldats nord-americans, quelcom intolerable per a l'opinió pública dels EUA. Una revolta interior tampoc no és probable, perquè el Govern manté en bon estat l'aparell repressiu i controla amb eficàcia els mitjans de comunicació.

Molts analistes internacionals pensen que Fidel Castro té encara el suport i el control necessaris per dur a terme una operació de reconciliació nacional, obertura política i dissolució pacífica del sistema, i veuen com a solució definitiva a una situació que no es pot perllongar indefinidament una transició assenyada que podria prendre com a models la transició espanyola, la xilena o la nicaragüenca. D'aquesta manera, els castristes conservarien un lloc destacat en el nou govern. Una solució, al capdavant, que no estaria renyida amb el desig de continuar essent cent per cent *cubanos*. ■

Evolució d'alguns indicadors socials

Calories per habitant i dia

Principals causes de mortalitat per 100.000 habitants

Causa	1990	1991	1992	canvi percentual
Malalties del cor	168,0	172,5	173,0	+ 3,2
Càncer	113,0	114,7	115,0	+ 2,2
Malalties neurovasculars	57,0	58,0	60,9	+ 6,8
Asma bronquial	3,8	4,8	4,9	+ 29,6
Accidents	45,0	46,8	45,8	+ 1,7
Diabetis	9,9	9,3	9,3	-6,0
Suïcidi	20,0	19,5	19,2	-4,0

Exemples de declivi de la producció agrícola i ramadera

En milers de tones	1989	1992	Variació en %
Aviram	227	118	-77
Ramat porcí	110	34	-69
Llet de vaca	924	365	-60,5
Ceba	22	10	-54
Fruites variades	218	127	-42
Lleguminoses	15	10	-34
Arròs	536	358	-33

Declivi de la producció industrial d'aliments

En milers de tones	1989	1992	Variació en %
Mantega de porc (o llard)	2.077,0	98,0	-95
Llet en pols	2,4	0,3	-89
Carn de porc en bandes	67,0	15,0	-87
Carn fresca d'aviram	76,0	14,0	-82
Formatge	16,0	3,0	-81,5
Mantega amb sal	9,0	2,5	-71
Pastes	52,0	22,0	-58
Carn desossada d'animal	80,0	34,0	-57
Peix congelat	3,4	1,5	-55
Farina de blat	398,0	234,0	-41

Font: El País 1/5/94 a partir de dades oficials.

DCIDOB 52. **El Carib.**

Cronologia internacional.

Cronologia Internacional

De gener a març
del 1995

Gener 1995

1. Unió Europea. Àustria, Finlàndia i Suècia s'incorporen a la Unió Europea.

Mercosur. Entra en vigor el Mercosur (Mercat Comú del Sud), que inclou els quatre països signants del Tractat d'Asunción (1991): l'Argentina, el Brasil, el Paraguai i l'Uruguai. Amb més de 190 milions d'habitants, constitueix el quart mercat lliure més important del món.

Bòsnia i Hercegovina. Entgra en vigor un alto-el-foc signat el dia abans. Amb l'excepció de l'enclavament de Bihac, aquest alt-el-foc serà respectat durant tot el mes. Els oficials croates de Bòsnia s'afegeixen a l'acord el dia 2.

El Brasil. Fernando Henrique Cardoso, líder del Partit Social Democràtic del Brasil — guanyador de les eleccions celebrades l'octubre passat — pren possessió com a president per un període de quatre anys.

2. Egipte. Vuit policies són abatuts a trets en una acció d'un grup islamista a la ciutat de Mallawi, 260 quilòmetres al sud del Caire.

Gaza. Tres oficials de la policia palestina són assassinats per soldats israelians a la franja de Gaza. Es tracta de l'incident més sagnant entre forces palestines i israelianes des que es va posar en marxa l'autonomia el maig del 1994.

3. Bòsnia i Hercegovina. S'inicia una ofensiva de les forces governamentals bosnianes a les ciutats de Bihac i de Velika Kladusa, en poder de la coalició entre els rebels musulmans, els serbis de Bòsnia i els serbis de Croàcia.

4. Txetxènia. Davant la reacció pública als bombardeigs sobre Grozni, Ieltsin n'ordena el cessament. Les accions bèl·liques continuen, però, i posen en dubte el control de les forces democràtiques russes sobre el seu exèrcit i aixequen un fort clima d'incertesa sobre el futur de la democràcia a Rússia.

6. L'Iraq. Després d'una reunió franco-iraquiàna, França anuncia la instal·lació d'una oficina d'interessos del seu país dins de l'ambaixada romana a Bagdad, amb la qual cosa estan en desacord els Estats Units i el Regne Unit.

9. El Perú - l'Equador. Tropes equatorianes i peruanes s'enfronten per primer cop en la zona de la serralada del Còndor, frontera meridional entre els dos països, rica en or i petroli. Els conflictes territorials han estat freqüents en aquesta zona des del 1942 quan, després d'una guerra, es va signar el Protocol de Rio, que fixava la frontera però deixava sense delimitar aquesta serralada. L'Equador va rebutjar el Protocol l'any 1960. Els últims enfrontaments per aquests territoris s'havien produït el 1981.

10. El Líban. L'exèrcit israelià fa atacs aeris contra bases del grup Hezbollah instal·lades fora de la zona ocupada, al sud del Líban.

Somàlia. El Departament de Defensa nord-americà anuncia el desplegament de 2.600 marines el mes de febrer per tal de facilitar la retirada de l'Operació de les Nacions Unides (Unosom), que ha de concloure el 31 de març.

12. Txetxènia. El líder txetxè Dudàiev declara que més de 18 mil civils han mort en la guerra que els enfronta amb les tropes russes.

Haití. Un soldat nord-americà mor i un altre resulta ferit en un intercanvi de trets en una carretera del país. Es tracta del primer americà mort des que va començar la intervenció militar.

L'Iraq. El Consell de Seguretat de les Nacions Unides vota unànimement la renovació de les sancions contra l'Iraq.

13. Itàlia. El president italià, Oscar Luigi Scalfaro, encarrega a Alberto Dini la formació d'un nou govern, posant fi a unes setmanes d'incertesa política provocada per la dimissió de Silvio Berlusconi el mes de desembre.

Algèria. Diversos grups de l'oposició algeriana, inclòs el Front Islàmic de Salvació (FIS) i el Front d'Alliberament Nacional (FLN) presenten un esborrany de pla de pau a la clausura d'una conferència celebrada a Roma. El govern algerià no atorga validesa a la conferència.

Mèxic. El president nord-americà Bill Clinton, després de consultes amb els dirigents democràtics i republicans al Congrés, proposa la concessió d'un crèdit a Mèxic per un valor de 40 mil milions de dòlars, concedits per la banca comercial, per tal de refinançar el seu deute a curt termini. Mèxic posa els seus ingressos per petroli com a garantia. Aquesta concessió, juntament amb una altra del Fons Monetari Internacional (FMI), forma part del Programa d'Emergència Econòmica que Ernesto Zedillo proposa per superar la crisi de liquidesa del país, que en les darreres setmanes ha portat a una devaluació constant del peso i ha arrossegat totes les borses llatinoamericanes.

15. Txetxènia. Amb una última ofensiva de les tropes russes s'inicia l'assalt definitiu al Palau Presidencial i a l'estació de ferrocarril, símbols de la resistència txetxènia, que cauen el dia 19. El president rus, Boris Ieltsin, declara que el conflicte es considera acabat.

Chiapas, Mèxic. El ministre de l'Interior i el líder de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional, el subcomandant Marcos, mantenen una reunió de tres hores a la localitat de Guadalupe Tepeyac, a l'Estat de Chiapas. És la primera trobada entre govern i rebels des de l'octubre del 1994.

17. El Japó. Un terratrèmol d'intensitat 7,2 en l'escala de Richter afecta la regió de Kansai i especialment la ciutat de Kobe. El balanç és de cinc mil morts i més de tres-centes deu mil persones sense casa. La ineficàcia dels serveis d'emergència és durament criticada com a responsable de l'augment del nombre de víctimes.

Cuba. Una comissió mixta de representants de Cuba i el Caricom (Comunitat del Carib i Mercat Comú), que ja havia endegat converses el desembre del 1993, es reuneix a l'Havana i acorda un ampli paquet de mesures de cooperació econòmica i tecnològica. Els dies 19 i 20, per primera vegada en 36 anys, els representants de la Organització Turística del Carib (CTO), de la qual Cuba torna a formar part des del 1993, celebren dues importants trobades a l'Havana.

18. França. El primer ministre, Edouard Balladur, anuncia la seva candidatura a les eleccions presidencials del 23 d'abril i el 7 de maig.

21. Algèria. El president de la Federació Algeriana de Futbol és assassinat a Alger. Aquesta mort s'afegeix a les morts de tres periodistes, tres membres del Consell Nacional per la Transició i un ciutadà francès, totes durant el mes de gener.

22. Israel. La Jihad Islàmica palestina porta a terme un atac suïcida a la ciutat costanera de Netanya causant la mort de 21 israelians, la majoria dels quals eren soldats. L'endemà, el primer ministre israelià, Itzhak Rabin, s'adreça al país per televisió, rebutjant aturar les negociacions de pau amb els palestins però anunciant la creació d'un comitè per a formular un programa de separació permanent de jueus i àrabs.

23. Bòsnia i Hercegovina. Es signa un protocol entre les parts que estableix els punts de l'alto-el-foc de l'1 de gener: llibertat de moviment per carretera en l'àrea de Sarajevo fins el primer de febrer; llibertat d'elecció de residència pels habitants de Bòsnia i Hercegovina (garantia de no continuar la *neteja ètnica*) i intercanvi de presoners de guerra.

26. El Perú-l'Equador. Segons fonts peruanes, un pas fronterer del seu país ha estat atacat i destruït per helicòpters equatorians en un «acte covard d'agressió».

Txetxènia. El president rus, Boris Ieltsin, declara que, un cop acabada la operació militar, és el Ministeri de l'Interior que ha d'imposar l'ordre a Txetxènia. Aquest optimisme de Ieltsin contrasta amb el fet que el sector sud de la ciutat de Grozni continua sota control dels rebels i que el líder txetxè, Dudàiev, ha manifestat que les seves tropes tenen la intenció de retirar-se a les muntanyes del voltant de la ciutat i iniciar una guerra de guerrilles.

27. Polònia. Supervivents de camps de concentració nazis i representants de 26 països assisteixen a les localitats de Cracòvia i Auschwitz a la commemoració del cinquantè aniversari de l'alliberament del camp de concentració d'Auschwitz. Un milió i mig de persones hi van perdre la vida durant la Segona Guerra Mundial, 90% de les quals eren jueus.

El Perú - l'Equador. El president de l'Equador, Sixto Durán Ballén, proclama l'estat d'emergència, i els dos països fan públic que cridaran reservistes per formar *brigades de suport*. El president del Perú, Alberto Fujimori, es fa càrrec personalment de les operacions militars.

28. Egipte. 30 persones moren en lluites entre islamistes i la policia en les províncies meridionals de Assiut, Menia, Qena i Suhag.

29. El Perú - l'Equador. Segons Sixto Durán, un atac *massiu* del Perú, amb tancs i helicòpters, ha destruït quatre bases frontereres equatorianes. Fujimori replica que no eren més que patrulles equatorianes en territori peruà. Un comunicat de l'exèrcit de l'Equador assegura que les seves tropes han abatut un helicòpter peruà i han fet set morts.

30. Haití. El Consell de Seguretat de l'ONU aprova la resolució 975 segons la qual els Es-

tats Units hauran de deixar el comandament de la força multinacional, desplegada el setembre del 1994, en mans d'una missió de les Nacions Unides el 31 de març del 1995.

31. El Perú - l'Equador. Responsables dels dos països anuncien un alto-el-foc i l'acceptació de reiniciar converses a Rio amb tots els països signants del Protocol: els Estats Units, l'Argentina, el Brasil i Xile.

Algèria. Un cotxe bomba esclata davant d'una caserna de policia al centre d'Alger i provoca la mort de 42 persones i ferides a més de 250. Aquest atemptat suposa la matança més gran des de l'inici del conflicte armat a Algèria.

Febrer 1995

1. Bòsnia. El bloqueig de Sarajevo queda parcialment superat després que el govern bosnià i els serbis de Bòsnia hagin arribat a un acord per a l'obertura de dues *rutes blaves* (accessos per carretera per als combois humanitaris de les Nacions Unides). No s'ha pogut assolir un compromís per a la lliure circulació d'organismes humanitaris no-governamentals.

Itàlia. El gabinet de tècnics que presideix l'economista Lamberto Dini obté el vot de confiança del Senat amb 191 vots a favor (Partit Democràtic de l'Esquerra (PDS), Partit Popular (centre) i Lliga Nord) i 17 en contra (Refundació Comunista).

2. L'Equador - el Perú. Sixto Durán-Ballén, president de l'Equador, rebutja l'oferta proposada pel Perú d'establir un alto-el-foc a la frontera comuna en disputa amb la creació d'una zona desmilitaritzada.

El Pròxim Orient. Cimera del Caire. El president egipci Hosni Mubàrak, el rei Hussein de Jordània, el primer ministre hebreu Yitzhak Rabin i el president de l'Autonomia Palestina Iàsser Arafat firmen una resolució que condemna unànimament el terrorisme integrista i que reafirma la seva determinació a continuar amb el procés de pau al Pròxim Orient.

4. Àustria. Una explosió causa la mort de quatre persones de la comunitat gitana d'Oberwart (Burgenland). Sembla que les víctimes volien destruir un cartell que deia: «Gitanos, torneu a l'Índia».

L'Equador - el Perú. S'anuncia un acord entre els vice-ministres d'Exteriors peruà i equatorià que consisteix en la formació d'una comissió diplomàtica, política i militar internacional que viatjarà a la zona del conflicte tan aviat com es decretés la suspensió de les hostilitats.

5. Algèria. Segons afirma al diari àrab publicat a Londres *Al-Hayad*, el GIA reivindica l'atemptat amb cotxe bomba que fa una setmana va costar la vida a més de 40 persones.

Bòsnia - Croàcia. Segons ha informat el diplomàtic nord-americà Richard Holbrooke, els dirigents de Croàcia i de Bòsnia, reunits a Múnic sota els auspicis dels EUA, adopten un pla de nou punts per salvar la fràgil federació croato-musulmana.

L'Equador - el Perú. La intransigència del Perú i l'Equador fa fracassar la reunió de mediació de pau que els delegats de Xile, l'Argentina, els EUA i el Brasil mantenien a Rio de Janeiro.

6. Israel - Palestina. El diari de Tel Aviv *Maa-riv*, tot citant fonts diplomàtiques israelianes, informa que el govern d'Israel acceptarà que el moviment de resistència islàmica Hamas i altres grups extremistes participin a les eleccions palestines de Gaza i Cisjordània «perquè els grups radicals es concentrin en l'acció política i no en les accions armades».

UE - Grècia - Turquia - Xipre. Grècia dona llum verda a l'acord per crear una unió duanera entre la UE i Turquia a partir de 1996. A canvi, Grècia obté el compromís de la UE d'iniciar les negociacions d'adhesió de Xipre. L'acord haurà de ser ratificat els pròxims dies pel govern grec. D'altra banda, la Unió demana a la comunitat grega i turca de Xipre que avancin en les conversacions a fi de resoldre la partició de l'illa.

8. Angola. A fi de supervisar l'acompliment de l'alto-el-foc acordat el novembre passat a Lusaka entre el govern de Luanda i la UNITA, el Consell de Seguretat de l'ONU aprova l'enviament d'una força de pau formada per set mil cascos blaus al país.

Rússia i Ucraïna arriben a un acord sobre la jurisdicció de la fota del mar Negre i sobre les clàusules d'un tractat d'amistat i cooperació que està previst que se signi a principis de març a Kíev. (L'acord sobre la flota del mar Negre estableix que Ucraïna conservarà la sobirania de Sebastopol (Crimea), però llogarà les seves instal·lacions portuàries a Moscou).

10. Chiapas, Mèxic. En un gir bruscat a la seva política negociadora, Ernesto Zedillo decideix posar en marxa una operació policial i militar de gran abast per desarticular l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional. Segons informació oficial, les declaracions de la subcomandant de l'EZLN, Elisa, identificada com Gloria Benavides, permeten a les autoritats conèixer la identitat del subcomandant Marcos, que en realitat es diria Rafael Sebastián.

11. Chiapas, Mèxic. L'exèrcit mexicà continua avançant en direcció a la selva Lacandona després d'haver ocupat sense trobar resistència una desena de municipis sota control de l'EZLN. Les forces zapatistes s'estan replegant a la zona fronterera amb Guatemala.

L'Equador - el Perú. En una roda de premsa, Fujimori diu que els morts del costat peruà en setze dies de combats són ja trenta-sis, els ferits seixanta i hi ha nou desapareguts.

12. Algèria. Segons el diari *Liberté*, una professora de francès de 47 anys mor de dos trets al cap a El Biar.

Chiapas, Mèxic. Més de cent mil persones, convocades per l'oposició, es manifesten a Ciutat de Mèxic per exigir que s'aturi la persecució dels dirigents zapatistes i per reclamar una solució pacífica al conflicte de Chiapas.

13. Jalisco, Mèxic. El Partit d'Acció Nacional (PAN), primera força conservadora de l'oposició mexicana, guanya per majoria absoluta els comicis del dia 12 a l'Estat de Jalisco (PAN: 55% dels vots, PRI: 37%).

Rússia - Txetxènia. Els caps militars russos i txetxens pacten un alto-el-foc «total i immediat» i decideixen un intercanvi de presoners. D'altra banda, un alt responsable del ministeri de Defensa assegura que l'Exèrcit no abandonarà Txetxènia fins que les ciutats d'Argun, Xalí i Gudermès no hagin estat preses.

14. Cuba. Una seixantena de cubans arriben a la costa occidental de Florida en el que representa la major sortida de *balseros* des de l'acord que fa quatre mesos van firmar Washington i l'Havana per aturar l'exòde de refugiats.

15. Bòsnia - Croàcia - Iugoslàvia. El president dels EUA, Bill Clinton, dona suport a una iniciativa francesa que suposaria la suspensió de les sancions imposades per l'ONU a Iugoslàvia (Sèrbia i Montenegro) si Sèrbia reconeix la integritat territorial de Bòsnia i Croàcia.

Chiapas, Mèxic. Davant el fracàs de l'operació militar per desarticular la cúpula dirigent de l'exèrcit zapatista, el govern mexicà fa mar-

xa enrere en l'estratègia de la força, a fi de reprendre la via de la negociació política i buscar una solució pacífica al conflicte.

17. Algèria. L'alcalde en funcions de la ciutat de Dran Den Jada, prop de Tizi Uza (capital de Cabília), és assassinat, segons informa el diari independent *Liberté*.

El Pròxim Orient. Gràcies a la reunió entre Iàsser Arafat, Shimon Peres i el primer ministre israelià Yitzhak Rabin, s'aconsegueix una autorització perquè residents de la banda de Gaza puguin desplaçar-se a la seva feina en territori israelià. (La banda de Gaza va ser aïllada arran de l'atemptat que va costar la vida a una vintena d'israelians el mes de gener).

18. Chiapas, Mèxic. Desenes de milers de persones es manifesten a Ciutat de Mèxic per exigir la retirada de l'exèrcit mexicà de Chiapas.

19. L'Afganistan. El moviment guerriller dels *talibans*, estudiants de Teologia, que controla una part del territori de l'Afganistan, aconsegueix prendre el control de la província de Pak-tica, al sud-est de Kabul.

El Kurdistan. Moren 51 guerrillers kurds i dos soldats turcs en un nou enfrontament.

20. Chiapas, Mèxic. L'exèrcit mexicà reinicia el seu desplegament a l'àrea del conflicte, contravenint les ordres del president Ernesto Zedillo.

21. L'Equador - el Perú. El primer contingent d'observadors dels països garants del Protocol de Rio (el Brasil, Xile, els EUA i l'Argentina) es despleguen a la frontera entre el Perú i l'Equador per garantir l'alto-el-foc acordat entre aquests dos països.

Els EUA - Mèxic. Els secretaris del Tresor dels EUA, Robert Rubi, i d'Hisenda de Mèxic, Guillermo Ortiz, firmen un acord a través del qual Washington facilitarà a Mèxic 20.000 milions de dòlars —uns 2,5 bilions de pessetes— per ajudar aquest país a superar la seva actual crisi financera.

Rússia - Txetxènia. L'exèrcit rus llança una dura ofensiva contra els txetxens al sud de Grozni que li permet bloquejar l'única via d'accés en mans independentistes. Salambek Khadjiev, cap del govern txetxè de *reconstrucció nacional* instal·lat per Moscou, anuncia triomfalment l'inici del seu mandat.

22. Algèria. Les forces de seguretat algerianes avorten un moti protagonitzat per presos islamistes a la presó Serkadji d'Alger. L'assalt de la policia, volent evitar una fugida massiva, provoca la mort d'un centenar de reclusos.

Irlanda del Nord. Els primers ministres de la Gran Bretanya, John Major, i de la República d'Irlanda, John Bruton, presenten a Belfast el document base per negociar el futur d'Irlanda del Nord.

26. Somàlia. Almenys dues persones moren en els violents intercanvis de trets entre milícies rivals (els *habr gedir* i els *abgals*), que s'enfronten pel control de la ruta cap a l'aeroport que ocupaven els cascos blaus de l'ONU durant l'Operació de les Nacions Unides a Somàlia (UNOSOM).

El Tadjikistan. Els habitants del Tadjikistan acuden a les urnes per elegir la primera Assemblea després de la desintegració de l'URSS. Atès que l'oposició és exclosa de les eleccions, s'espera que el Parlament quedi exclusivament compost per neocomunistes pròxims al president Rakhmanov.

27. Iugoslàvia - Rússia. El ministre de Defensa rus, Pàvel Gratxov, i el seu homòleg iugoslau, Pavle Butatovic, tanquen un acord de cooperació militar que obre nous interrogants sobre el posicionament de Rússia en la guerra i la disposició de Belgrad a mantenir el bloqueig als serbis de Bòsnia.

28. Mèxic. Un germà de l'ex-president de Mèxic Carlos Salinas de Gortari, Raúl Salinas, és detingut en relació amb l'assassinat de l'anterior secretari general del PRI, José Francisco Ruiz Massieu.

Març 1995

1. França - l'Iraq. Les autoritats de París obren la primera oficina d'enllaç diplomàtic amb Bagdad des que tots dos països van trencar relacions el febrer de 1992.

Polònia. El Sejm, la Cambra de Diputats polonesa, aprova una moció de censura que comporta el cessament del govern de Waldemar Pawlak i el nomenament de l'ex-comunista Jozef Olesky com a primer ministre.

L'Uruguai. Cinc anys després d'haver deixat el càrrec, Julio María Sanguinetti pren possessió novament de la presidència de l'Uruguai.

2. Mèxic, Chiapas. El president Ernesto Zedillo signa el projecte de llei per al diàleg, la reconciliació i la pau digna de Chiapas.

Somàlia. Els últims cascos blaus de l'ONU abandonen Mogadiscio. Des d'hores abans de la retirada, la milícia del senyor de la guerra, Muhammad Farah Aidid, ha pres posicions al port i aeroport per assumir-ne el control.

4. Polònia. Investit per la Dieta (Cambra Baixa polonesa) i gaudint d'un acord tàcit del president Lech Walesa, el nou govern polonès format per la majoria d'esquerra liderada per Jozef Olesky (SLD, ex-comunista) es posa en marxa.

5. Estònia. La coalició Pro Pàtria, fins ara al poder i de línia ultraliberal, és àmpliament superada per una coalició de conservadors moderats als segons comicis després de la independència del país.

Rússia - Txetxènia. Els blindats russos prenen el control de la ruta entre Samatxki i Atxkoi, a l'oest de Txetxènia, i tallen d'aquesta menra l'única ruta que connectava el centre d'aquesta República amb la seva veïna Ingúixia.

6. L'Afganistan. Les tropes governamentals de l'Afganistan bombardegen les posicions de la facció xiïta Partit de la Unificació amb l'objectiu d'ocupar el sud-est de Kabul, l'única part que no controlen a la capital.

Guinea Equatorial. El principal líder de l'oposició i president del Partit del Progrés (PP), Severo Moto, és condemnat a dos anys i mig de presó sota els càrrecs d'«injúries al cap de l'Estat i corrupció activa».

7. Bòsnia - Croàcia. Els caps militars de Croàcia i Bòsnia han acordat crear un Estat Major conjunt per defensar la integritat territorial de la federació croato-musulmana de Bòsnia.

8. Bèlgica. El tinent general Jacques Lefèbre, ex-cap de les forces aèries de l'exèrcit belga, se suïcida. S'ha suposat que Lefèbre és implicat en els tractes entre la firma Augusta i el Partit Socialista i en l'assassinat de l'ex-ministre d'Estat André Cools, qui suposadament n'estava al corrent.

Grècia. El Parlament elegix en tercera votació el successor de l'actual cap d'Estat Konstantinos Karamalis. Konstantinos Stephanopoulos rep 181 vots dels 300 escons al Parlament monocameral.

9. L'Afganistan. Els *talibans*, milícia d'estudients fonamentalistes musulmans, s'apoderen del control d'una part de Kabul, a la zona oest, després d'una ofensiva contra les posicions de les forces lleials al president Burhanuddin Rabbani.

Cuba - els EUA. Els republicans més intransigents amb el règim cubà posen el crit al cel davant unes filtracions a la premsa segons les quals l'Administració Clinton estaria estudiant

una obertura i el possible alleugeriment de sancions a l'Havana. Segons la Casa Blanca, l'Administració només estudia aixecar dues de les sancions imposades durant l'èxode de *balseiros* de l'estiu del 1994.

11. Burundi. El ministre burundès d'Energia i Mines, Ernest Kubushemeye, membre de l'ètnia majoritària hutu, és assassinat a la capital del país, Bujumbura, per uns pistolers, atemptat que confirma el temor d'una explosió de violència ètnico-política.

Cuba - França. El president francès, François Mitterrand, condemna l'embargament dels EUA contra Cuba assegurant que és una mesura «sense cap sentit».

Mèxic. L'ex-president Carlos Salinas de Gortari i la seva família abandonen el país de «manera definitiva».

12. L'Afganistan. Les forces presidencials, lleials al president Rabbani, amb el suport de l'artilleria i els avions de combat, persegueixen els *talibans* (estudiants religiosos) i la facció xiïta Wahdat cap a les muntanyes del sud de la capital afganesa, Kabul, després d'haver-los vençut completament al sud-oest de la ciutat.

Cuba. El líder cubà es converteix en una de les estrelles de la Címera de Copenhaguen sobre el Desenvolupament Social no solament per la seva nova i elegant indumentària, sinó especialment per la seva enèrgica denúncia del neoliberalisme i per apostar obertament per la política de reformes que aplica Pequín com l'única via que pot treure Cuba de la crisi.

13. Algèria. L'agència oficial de notícies algèrianes APS informa de quatre assassinats més perpetrats contra dones i presumptament per integristes musulmans.

14. Algèria. Els serveis de seguretat algerians informen de la mort de tres dones més a mans de grups armats integristes.

17. Crimea - Ucraïna. El Parlament d'Ucraïna decideix eliminar el càrrec de president de Crimea (Iuri Meixkov). Els legisladors també adopten mesures per abolir la Constitució separatista de la península.

18. Crimea - Ucraïna. Els diputats del Parlament de Crimea adopten una resolució en què amenacen amb un referèndum sobre la independència de la península.

Cuba. L'Agència d'Informació Nacional, dependent del Govern, assegura que 500.000 persones d'una població activa de 3.500.000 perdran el seu lloc de treball a causa de la reestructuració de l'economia. Economistes independents asseguren que aquesta xifra és la més conservadora, que el 75% de les empreses estatals cubanes no són rendibles ni productives i que, per tant, s'hauran d'acomiar almenys 800.000 treballadors, més del 20% de la població activa.

19. Finlàndia. L'opositor Partit Socialdemòcrata obté el major nombre de vots a les eleccions legislatives amb un 28,3% dels sufragis, mentre que els centristes i els conservadors en recullen el 19,9% i el 17,9% respectivament.

20. Bòsnia. L'exèrcit bosnià (Armija) intenta guanyar terreny als serbis de Rodovan Karadzic a l'est de Tuzla. L'artilleria sèrbia ha respost amb la destrucció del quarter general de l'exèrcit bosnià a aquesta ciutat, on hi ha hagut un mínim de trenta morts i un centenar de ferits. Aquest és el primer atac de gran envergadura des de la treva hivernal iniciada a començaments d'any.

El Japó. Cinc contenidors de gas tòxic dipositats en tres de les línies de metro més concorregudes de Tòquio provoquen la mort de sis persones i fereixen 3.300 passatgers més. El sarim, el gas letal que s'ha emprat, té una toxicitat

cinc-centes vegades superior a la del cianur.

Turquia - el Kurdistan. Uns 35.000 soldats turcs penetren al nord de l'Iraq en el marc d'una operació per perseguir guerrillers del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK) i impedir així que els kurds puguin consolidar posicions i atacar des d'aquest punt el territori de Turquia.

21. Turquia - el Kurdistan. Les forces turques anuncien la mort d'almenys 200 guerrillers kurds del PKK en el segon dia de la seva ofensiva.

El Pròxim Orient. Les autoritats militars hebrees prohibeixen l'entrada a Israel de vehicles procedents de Gaza, decisió que perjudica milers de treballadors palestins. La mesura ha estat imposada després que la policia detectés un camió bomba amb desenes de quilos de dinamita que havia de ser activat a la ciutat de Beersheva.

22. Bèlgica. El ministre belga d'Afers Estrangers, Frank Vanderbrouke, presenta la dimissió del càrrec a conseqüència de la repercussió d'unes declaracions en què ha reconegut l'existència el 1991 d'una caixa B on anaven a parar ingressos irregulars del seu partit (el Partit Socialista Flamec (SP)) i de la qual ell mateix va demanar la destrucció.

Turquia - l'Iraq. El govern de Bagdad ha condemnat la penetració de l'exèrcit turc en el seu territori tot considerant-la com una «violació» de la seva sobirania i «un atemptat» contra la seva integritat territorial.

25. Algèria. Més de 300 islamistes armats moren a mans d'unitats de l'Exèrcit Nacional Popular en una operació que encara continua a la regió algeriana d'Ain Delfa.

Burundi. Segons fonts humanitàries, més de 20.000 persones, majoritàriament hutus, ha sortit de la capital de Burundi, Bujumbura, en direcció al Zaire per refugiar-se davant l'augment dels intensos combats entre grups extremistes hutus, tutsis i membres de l'Exèrcit.

26. Cuba. El president Fidel Castro afirma que el projecte de llei presentat pel senador nord-americà Jesse Helms representa un «perill real per a Cuba» ja que pretén endurir les sancions econòmiques impedit que organismes internacionals com el Banc Mundial o el Banc Interamericà de Desenvolupament puguin operar a l'illa.

El Kurdistan. L'ONU inicia l'evacuació de 1.400 kurds del nord de l'Iraq a causa de l'ofensiva turca contra els guerrillers del PKK.

27. Algèria. El director del diari *El Moudjahid* ha mort quan un grup de desconeguts ha trotejat el cotxe en què circulava per un barri d'Alger.

Burundi - el Zaire. Segons xifres difoses per l'Alta Comissaria de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), els nous campaments de refugiats improvisats a l'est del Zaire han rebut durant la darrera setmana 23.500 persones que fugien de la violència a Burundi.

28. El Sudan. Gràcies a la mediació de l'ex-president dels EUA Jimmy Carter, s'ha aconseguit un acord d'alto-el-foc de dos mesos entre el govern sudanès i les guerrilles rebels del sud del país. La guerra entre el Govern, arabomusulmà, i els rebels, de majoria animista i cristiana, es va iniciar fa dotze anys i ja ha causat més d'un milió de morts.

30. Burundi - Ruanda - Tanzània. Les organitzacions humanitàries adverteixen d'un èxode d'entre 20.000 i 40.000 hutus ruandesos refugiats al nord de Burundi cap a Tanzània.

Rússia - Txetxènia. Les forces russes prenen el control de Gudermès, segona ciutat de la República txetxena i últim bastió urbà de la resistència independentista, segons anuncia a Moscou el primer vice-president del Govern Oley Soskovets.

DCIDOB 52. **El Carib.**

República Dominicana: democràcia relativa.
Guarocuya Félix-Paniagua

República Dominicana: democràcia relativa

«Una societat no és democràtica per naturalesa; esdevé democràtica, si la llei i els costums corregeixen la desigualtat dels recursos i llur concentració».

Alain Touraine

Guarocuya Félix-Paniagua*

Si hom parteix de la idea que les elits governants escullen el tipus de solució institucional que volen per a un país de terminat, podem afirmar que ha estat una solució d'elits la sortida, o prolongació, de la crisi electoral del maig del 1994 a la República Dominicana.

La imposició, mancada de legitimitat, d'un tercer mandat consecutiu del president Joaquín Balaguer (cec, de 88 anys), el qual ha estat forçat pels diferents partits polítics, grups de pressió i els Estats Units (actor fonamental a la regió) a escurçar a dos anys el mandat presidencial, modificant la Constitució com a solució pactada a la greu crisi, estableix una ruptura vers la continuïtat institucional, que s'intentarà restablir en les properes eleccions, previstes el maig del 1996.

El desequilibri polític i social, provocat pel demostrat frau electoral del maig del 1994, i la corrupció politico-econòmica introdueixen elements d'incertesa permanent en els actors socials que articulen la societat dominicana.

En aquest sentit, no existeix una democràcia (si partim de la conceptualització donada per A. Touraine a *Què és la Democràcia?*, 1994) a la República Dominicana, sinó una *democràcia relativa*; relativitat que permet al President i als seus col·laboradors la utilització de diferents eines de governabilitat, amb la corrupció com a instrument capdavanter.

Cal entendre per corrupció no solament aquella que inclou una transferència de recursos econòmics que no formen part de la retribució lògica per al desenvolupament d'una funció, sinó també aquella que atorga beneficis no monetaris que faciliten l'exercici del poder o la influència associada a l'exercici d'una funció pública.

Només cal destacar els recents es-

Presa de possessió del President Joaquín Balaguer el passat 27 de febrer.

càndols en l'administració de duanes, amb un desfalc d'uns 10.000 milions de pessetes i l'escassetat de béns bàsics (gas, combustible, farina, sucre, etc.) com a conseqüència de l'especulació oficial i el tràfic d'influències, en la mesura que la seva comercialització és, en molts casos, monopoli de l'Estat.

Podem esmentar algunes de les formes que adopta la corrupció com a *instrument de governabilitat*:

a) Corrompent sectors indispensables per al manteniment del règim (militars, funcionaris públics, empresaris, esglésies, periodistes, etc.)

b) Creant les condicions per a l'*acumulació originària* de recursos econòmics en favor d'aquells que volen el manteniment del sistema.

c) Facilitant l'ús dels instruments de govern (compres públiques, assignació d'obres públiques per preferències polítiques o comissions, atorgament de permisos, facilitats duaneres, impositives, etc.).

d) Manca d'institucionalització com a

forma de mantenir les condicions adients per a l'esquema de reproducció del poder establert.

e) Finalment, i sense exhaurir la llista, afavorint la impunitat dels beneficiaris i els seus parents.

Mills caracteritza aquest estat com d'*immoralitat estructural*, atès que és l'estructura la que està permeada per la immoralitat corrupta i corruptora i la seva permanència és incentivada pels estaments del poder que hi veuen un instrument eficaç de control polític o d'enriquiment econòmic.

Pel que sembla, aquesta crisi de governabilitat real haurà de passar per un reordenament de les elits polítiques i socials a partir de les eleccions del 1996. Aquest reordenament haurà de crear un clima de governabilitat si es vol que sigui estable, democràtic i sostenible. Les elits hauran d'obrir més l'espai a la participació ciutadana, no només en allò que fa referència als drets polítics sinó també, indefugiblement, a una més gran i millor distribució horitzontal dels recursos. ■

* Llicenciat en Economia per l'Institut Tecnològic de Santo Domingo i diplomad superior en Ciències Socials a FLACSO.

DCIDOB 52. **El Carib.**

La comunitat dominicana a Catalunya.
J. Alberto Fernández Morillo

La comunitat dominicana a Catalunya

J. Alberto Fernández Morillo*

La comunitat dominicana a Catalunya està integrada —segons dades sense confirmar— per unes 7.000 persones, de les quals un 90% són emigrants econòmics forçosos. La resta són odontòlegs i metges, la majoria dels quals va estudiar a Barcelona, a més d'alguns residents de llarga estada.

Antecedents

Fins al 1965 la colònia dominicana, assentada pràcticament tota a Barcelona, estava formada per prop d'un centenar d'individus, la majoria dels quals eren estudiants de medicina. D'altra banda, hi havia també alguns vells residents vinculats familiarment a Catalunya, algun fugitiu de la dictadura trujillista i també, anecdòticament, algun esbirro d'aquell mateix règim; per últim, un grup de joves seminaristes, fonamentalment salesians, que es formaven per exercir el sacerdoci catòlic.

A partir del setembre de l'any 1965 augmenta el nombre d'estudiants que arriben a Barcelona per completar o iniciar els estudis, principalment universitaris. Aquest fet era una conseqüència del tancament dels centres acadèmics a molts sectors de Santo Domingo, la capital de la República Dominicana, després de la guerra civil i la intervenció nord-americana —encoberta com a tropes de l'Organització d'Estats Americans (OEA)—, que mantingué el país en una situació institucional precària fins a les eleccions de juny del 1966. El reconeixement dels estudis realitzats a l'Amèrica Llatina i el baix cost de la vida a Espanya són els factors determinants per a l'arribada de quantitats

importantes d'estudiants als centres acadèmics i universitaris espanyols.

L'emigració econòmica

La presència estudiantil dominicana a Catalunya es manté vigent fins al 1972, quan la majoria de graduats se'n torna o ja se n'ha tornat al país d'origen. Amb tot, uns quants decideixen ampliar els estudis i s'hi queden dos o tres anys més, especialitzant-se en diferents branques de la medicina, fonamentalment. Durant aquests anys es revitalitza l'Associació Universitària d'Estudiants Dominicans de Barcelona, fundada el 1962 i gairebé dissolta deu anys després, que compleix una interessant tasca d'unió i difusió dels valors culturals dominicans.

La sortida cap a Espanya constitueix una escapatòria a la difícil situació econòmica en què entra el país a mitjan dels vuitanta.

Durant la dècada dels 70 integren la colònia, doncs, vells residents, graduats universitaris que decideixen d'arrelar-se aquí, alguns estudiants i els primers odontòlegs que s'hi volen establir.

És ja a partir del 1980 quan es comença a fer palesa l'arribada de dominicans, majorment dones, que es diquen principalment al servei do-

mèstic i, algunes, a la prostitució.

Aquests primers anys de la dècada el flux d'immigrants dominicans és lent i la procedència diversa pel que fa al lloc d'origen i a la professió. Cap al 1985 el sector del servei domèstic creix significativament alhora que coincideix que en el major nombre de casos l'origen són les províncies del sud, les més properes a la frontera amb Haití, la zona més tradicionalment i secularment deprimida del país. L'any següent els odontòlegs, animats per les estadístiques de l'Organització Mundial de la Salut que declaren Espanya un país deficitari en aquesta professió, arriben en un nombre apreciable, en comparació als anys precedents. A l'origen d'aquesta emigració, la professional i la no qualificada, subsisteix la mateixa causa: l'empobriment progressiu de la incipient classe mitjana dominicana i la misèria desesperant de les zones del sud del país; tot plegat és agreujat per la caiguda als mercats internacionals dels preus dels productes bàsics de l'exportació dominicana (el sucre, el cafè i el tabac), a més de la política econòmica desastrosa dels governs que s'alternen en la conducció del país, tant socialdemòcrates com dretans.

El fet corre de boca en boca entre els familiars i fa que s'estableixi un autèntic èxode de pobles; així doncs, alguns municipis de les províncies de San Cristóbal, Peravia, Azua, San Juan, Elias Piña, Dajabón i, sobretot, de Barahona, Baoruco, Independencia i Pedernales resten notablement minvats quant a la població femenina, tendència que esdevindria una realitat palpable cap al període 1991-1992, és a dir, al voltant de la data en la qual es comença a posar traves a l'entrada de l'emigració dominicana i en la qual entra en vigor la Llei de Drets i Deures dels Estrangers a Espanya, popularment coneguda com la Llei d'Estrangeria.

* Sociòleg. Director de l'Oficina d'Informació Dominicana i president de l'Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya.

El boom de la immigració dominicana i l'alt preu de la dignitat

El poble dominicà, víctima de l'opressió i l'explotació durant segles, arran de la mort del dictador Trujillo (1961) ha estat propens a emigrar a països on creia poder resoldre les seves necessitats més acuitants, principalment els Estats Units d'Amèrica (Nova York, New Jersey, Boston) i Veneçuela. Exhaurides aquestes vies, la sortida cap a Espanya constitueix una escapatori a la difícil situació econòmica en què entra el país a mitjan dels vuitanta i esdevé, paradoxalment, un alleujament considerable de l'esmentada situació mitjançant el flux de les divises que la població emigrant remet mensualment a les seves famílies.

Però, d'altra banda, Espanya, un país sense tradició receptora d'immigrants —de fet, més aviat havia estat emissor d'emigració fins ben pocs anys abans—, crea traves i posa entrebancs a certes nacionalitats, entre les quals la República Dominicana és la primera de la llista. Per tal de perseguir i deportar els il·legals o no-regularitzats, engega després dels Jocs Olímpics de l'estiu del 1992 una autèntica *caça de dominicans/anes*, fins al punt que policies d'uniforme o de paisà entren fins i tot dins habitatges paupèrrims localitzats al barri de Ciutat Vella de Barcelona, on s'amunteguen deu, quinze o àdhuc vint persones en espais de 40, 50 o 60 m² que són en edificis pràcticament en ruïnes i sense els serveis higiènics mínims. D'aquesta manera es crea un veritable clima de terror entre la nostra població emigrada, molts membres de la qual, com que no tenen el permís de treball legal, es limiten a viure sense sortir al carrer o, si treballen sense aquest permís, han d'utilitzar el taxi com a mitjà de transport o han d'esperar les hores menys perilloses a fi de poder evitar la persecució policial, trista imatge que es repeteix diàriament.

Cal afegir a tot això els enganys que pateixen milers de dones dominicanes que són captades a Santo Domingo oferint-los abundosos guanys per treballar a Espanya, per a la qual cosa hipotequen o venen propietats familiars o s'embarquen en uns préstecs amb uns interessos d'usura per poder pagar el bitllet d'avió. Al cap de poc temps, el bitllet només els serveix per tornar al país en ser rebutjades i vexades als aeroports espanyols o, si hi entren, ser fàcilment víctimes de xarxes de prostitució, en alguns casos —segons s'ha demostrat— amb la complicitat de funcionaris de la policia espanyola.

L'assassinat de Lucrecia Pérez Matos a Aravaca (Madrid) la nit del 14 de novembre de 1992 serveix de toc d'alerta als espanyols i als col·lectius d'immi-

Acte de presentació de la Junta Gestora de l'Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya. 7 de març del 1992.

grants sobre els perills de la xenofòbia i el racisme. Sembla que el sacrifici de Lucrecia va servir per despertar la consciència de moltes persones que miraven els fets des de fora.

El lleure i el llarg camí cap a la convivència i el respecte

Després de la imposició del visat obligatori a la població dominicana que vulgui visitar Espanya o traslladar-s'hi, que va entrar en vigor l'1 de juny del 1993, i dels contingents d'immigrants (*quotes*) permesos per any, la situació d'il·legalitat de molts compatriotes —significativament cada cop més homes perquè la seva col·locació laboral és més difícil— s'ha anat pal·liant i això ha permès que la comunitat adquireixi uns perfils més normalitzats. Així, cada cop hi ha més llocs d'esbarjo, sobretot discoteques, i botigues de productes dominicans o empreses dedicades a la tramesa de diners i articles de consum als familiars que són a la República Dominicana; al costat de tot això, hi ha l'assessorament i l'ajuda dels organismes i les entitats que col·laboren a l'hora de solucionar-los tota mena de problemes.

Fins i tot hi ha un programa de ràdio, Noche Caribe, que s'emet els divendres de 21.30h. a 24.00h. a través de l'emissora municipal *Ràdio Gràcia*, on junt amb la música es difonen les notícies de la setmana a la República Dominicana, a més de les activitats culturals i de formació més immediates i tota mena d'orientacions per a la comunitat.

D'altra banda, l'associacionisme a poc a poc està aconseguint arrelar: a banda d'alguns petits grups mixtes que existeixen a l'Hospitalet de Llobregat i a Premià de Mar, l'Associació de la Comunitat Dominicana a Catalunya organitza actes i trobades des del març del 1992, tot i que se n'estigui culminant l'estructuració formal durant aquest primer semestre del 1995. Fins ara, les activitats culturals (teatre, presentacions de cantants i de conjunts musicals, col·loquis, reunions...), la commemoració de la Independència i del Dia de la Mare, sortides lúdico-culturals i, sobretot, molta ajuda i orientació en casos pràctics n'han estat les ocupacions principals. A més, ha mantingut una mínima representació del nostre col·lectiu nacional als congressos, fòrums i trobades que han tractat la problemàtica de la immigració a Espanya. ■

NOCHE CARIBE

NOTICIAS Y MÚSICA DOMINICANAS

VIERNES DE 21:30 H. A 24:00 H.

107.6 FM

DCIDOB 52. **El Carib.**

Aristide o els 14 mesos per construir l'esperança.
Marc Archer

Aristide o els 14 mesos per construir l'esperança

Marc Archer*

Parlar, en l'actual context, d'un programa de govern en el cas d'Haití pot semblar ingenu i superficial, ateses les urgències de tota mena que ofeguen el país. Parlem d'un país sumit en una situació caòtica des del 1986, amb un respir de set mesos durant l'any 1991, i sotmès a un procés de desestructuració total durant els tres anys que ha durat el govern *de facto*.

En catorze mesos, políticament una nimietat, el govern de Jean-Bertrand Aristide no pot dur a terme cap programa seriós, coherent, que ompli les aspiracions del poble haitià, una gran part del qual a penes aconsegueix satisfer les seves necessitats bàsiques. Aquest govern ha de lluitar contra una situació política inestable i una absència total de recursos de l'Estat, i es veu obligat a menar el país cap a la democràcia, la recuperació econòmica i la regeneració social.

Catorze mesos és molt poc temps per recuperar el control de la situació i prendre, decididament, el camí d'aquesta *segona independència*, que es va veure estroncada per aquell cop d'Estat protagonitzat pels de sempre: l'oligarquia haitiana mitjançant el seu braç executor: l'exèrcit haitià. Si més no, alguna cosa positiva ha tret d'aquesta amarga experiència el poble haitià: la necessitat d'una reforma en profunditat de l'Exèrcit per tal d'impedir que continuï sent un instrument de repressió.

Poc abans del seu retorn, l'equip d'Aristide va elaborar un document per a la reconstrucció social i econòmica del país, en el qual fixava com a objectiu prioritari del seu govern la transformació de l'Estat com a condició prèvia a un desenvolupament durador basat en la justícia social i en la consolidació d'un ordre democràtic irreversible. Altres aspectes interessants del document són, per exemple, la reforma de l'Exèrcit i de la Policia, la reforma del sistema judicial, la reforma de la funció pública (reducció en més de la meitat del cos de

funcionaris, de 45.000 a 20.000, mitjançant primes, jubilacions anticipades, assistència tècnica a tots aquells que vulguin establir-se pel seu compte...) i les privatitzacions d'empreses estatals.

Potser el que més crida l'atenció sigui la voluntat d'eliminar els entrebancs comercials, les barreres aranzelàries per a la importació, llevat dels casos de l'arròs, el blat de moro, les mongetes i el sorgo. Aquesta política tarifària tindria com a objectius: eliminar el contraban i la corrupció que genera; reduir el cost de vida, particularment en el cas de l'alimentació; frenar l'augment del poder dels monopolis i permetre a tots els agents econòmics una competència lleial.

**Alguna cosa positiva ha tret
d'aquesta amarga
experiència el poble haitià:
la necessitat d'una reforma
en profunditat de l'Exèrcit
per tal d'impedir que
continuï sent un instrument
de repressió.**

Tal com dèiem abans, el sentit comú permet reconèixer que un pla d'aquest abast no pot ser aplicat completament en catorze mesos. Malgrat això, la idea és haver avançat en la seva aplicació de tal manera que qualsevol regressió sigui impossible.

Com a haitià, m'alegro de veure que, per primera vegada durant aquest segle, per no dir durant la nostra història com a nació, unes idees polítiques, una forma coherent de fer política —parlant de política en el seu sentit ple— pot sobreviure malgrat l'absència al capdavant de l'Estat del seu representant: Aristide.

És un bon senyal, un senyal que l'in-

dividualisme de l'haitià està desapareixent per donar pas a una manera diferent, col·lectiva, de veure les coses. La transparència en la gestió de la cosa pública, de la qual el govern d'Aristide s'enorgulleix, i el seu projecte *Lavalas* em produeixen una gran emoció, ja que la meua generació, la del 57, i les posteriors hem *mamat* la corrupció en el seu grau màxim. Hem *mamat* aquesta confusió de l'Estat amb els interessos particulars, hem vist el malbaratament i l'ús indegut de cabals públics, hem vist la malversació, el suborn, l'apropiació indeguda, l'evasió de capitals i un desafecte o, més ben dit, un *afecte* a la cosa pública, tot portat fins a extrems insospitats, fins al punt que molts acceptàvem aquesta situació com a cosa normal.

Ja en aquella època creïem que era impossible que un govern haitià pogués canviar aquell estat de coses. Tanmateix, sembla possible amb aquest govern d'Aristide, amb aquest Projecte *Lavalas*. Sembla que, també a Haití, pot existir aquesta probitat dels gestors públics, aquest afany per tal d'aconseguir una equitat social, una consolidació de la democràcia per a la consecució d'una convivència pacífica.

Tot això que he exposat és per destacar que alguna cosa ha canviat en l'haitià i que els del *dixième département* i tots aquells que estem a favor de la dignitat de l'ésser humà hem d'articular els mecanismes al nostre abast per fer que aquest procés no s'aturi, distorsioni o perverteixi.

Aconseguir tot això passa per ajudar al normal desenvolupament dels processos electorals que ja són pròxims i en els quals el poble haitià es juga bona part del seu futur i, sobretot, per tractar de minimitzar l'impacte que poden produir certes ingerències estrangeres.

Que es desenvolupin amb normalitat aquests processos electorals significa també que els recursos econòmics dels quals disposen els partits que concorren en aquestes eleccions siguin equitatius, o que no existeixin diferències abismals, cosa que hauria de ser responsabilitat de l'Estat haitià; però, compta l'Estat haitià amb prou recursos per garantir aquesta igualtat?

* Llicenciat en Ciències Físiques per la Universitat de Barcelona.

Òbviament, no. És clar, doncs, que un cop més, al meu estimat país, són els de sempre els que tenen la paella pel mànec. Trist panorama per a Haití si no s'aconsegueix garantir aquesta equitat en el procés electoral, el calendari del qual pot resumir-se de la següent manera: eleccions legislatives i municipals per a la renovació de la totalitat de la Cambra Baixa, un total de 83 diputats, i de les dues terceres parts de la Cambra Alta, 18 dels 27 senadors. També es duran a terme les eleccions municipals, 137 consells municipals i 565 de rurals, amb un total de 2.000 escons. La primera volta tindrà lloc el 4 de juny i la segona volta, el 27 del mateix mes. La campanya començarà oficialment el 24 d'abril. Durant el mes de desembre es faran les eleccions presidencials i es renovarà la tercera part restant del Senat.

És, doncs, un any transcendental per a Haití, que a hores d'ara sembla un polvorí que pot esclatar en qualsevol moment. L'última setmana del mes de març ha estat prolífica en notícies sobre el país caribeny: l'assassinat d'una jove advocadessa vinculada als diferents governs dels colpistes haitians i d'un ex-parlamentari relacionat amb Aristide, sense esmentar tots aquells dels quals la premsa no se'n fa ressò per considerar-los políticament irrelevants (pot ser irrellevant una mort?) i la substitució de les tropes nord-americanes per una força multinacional de l'ONU (amb presència de Clinton i de Butros-Gali).

Malgrat tot, sembla que la situació està bastant ben controlada, segons els testimonis de gent que ha visitat recentment el país. El meu optimisme no és tan desbordant atès que hi ha dos grans problemes que obliguen a la cautela quant a l'apreciació de la situació a Haití

Font: The New Encyclopaedia Britannica. Vol. 29.

i la factibilitat del calendari polític: violència i misèria, per aquest ordre.

La història d'Haití ens ha ensenyat als haitians que els grups d'interès no solen donar-se per vençuts fàcilment i que, *gairebé* sempre, han trobat la manera de mantenir els seus privilegis (el *gairebé* és per expressar la meua esperança que aquest cop els surti malament). Hi ha encara bastantes armes circulant pel país, i els més ben armats són els grups paramilitars, vinculats a l'antic poder. Els seus integrants, en la seva majoria —i això cal tenir-ho en compte—, són també gent que temen perdre l'únic ingrés del qual disposen (estratègia emprada per l'antic dictador haitià) i que s'aferran a aquesta possibilitat de treure uns diners per una feina. No es mouen per interessos polítics. Aquesta és una dada important. Els que manipulen aquests grups són els que realment saben a què juguen.

Aquesta violència està lligada, doncs,

a la misèria, endèmica a Haití, amb un efecte de retroalimentació bastant perillós. Les capes menys afavorides veuen com els seus ingressos minven cada cop més (si és que es pot parlar d'ingressos en aquests casos) i com el resultat cada cop més difícil d'aconseguir el sustent diari. I això genera violència. Davant la impotència de no poder canviar el curs dels esdeveniments, davant la injustícia social que sempre ha existit però que ara s'està fent més cruenta, davant els abusos dels poderosos, l'única arma que li pot quedar al poble és la rebel·lia, la reacció violenta i incontrolada.

Tot això és el que pot fer fracassar les bones intencions del Projecte Lavalas i el calendari polític haitià. Els mesos que vivim són calents, i no precisament per la ubicació geogràfica del país. Des d'aquí, és el moment de demanar a la comunitat internacional que ajudi a construir Haití tinent en compte els haitians. ■

Cronologia dels principals esdeveniments a Haití des de l'elecció de Jean-Bertrand Aristide com a President:

1991

7 de febrer. Jean-Bertrand Aristide és investit president d'Haití, dos mesos després de les eleccions que li van donar una aclaparadora majoria i que van suposar la fi de dècades de poder de la família Duvalier.

30 de setembre. A Haití, un grup de militars dona un cop d'Estat, amb 25 morts i 200 ferits, i arresta el president Jean Bertrand Aristide.

1 d'octubre. El comandant en cap de l'exèrcit d'Haití, Raoul Cédras, assumeix el poder després del cop militar que ha derrocat el president Aristide. Aquest, obligat a sortir del país, arribat a Caracas, demana una intervenció internacional.

3 d'octubre. L'OEA (Organització d'Estats Americans) decideix l'aïllament polític, diplomàtic i econòmic d'Haití per forçar el retorn al poder del president constitucional, J.B.

Aristide. A la vegada envia una missió urgent per negociar el retorn a la democràcia.

4 d'octubre. El president dels EUA ordena congelar tots els béns del govern d'Haití a Nord-amèrica a causa del cop militar.

Mèxic i Veneçuela suspelen les exportacions de petroli a Haití com aplicació de l'embargament comercial decretat per l'OEA. El govern francès també anuncia sancions.

11 d'octubre. J. Nerette, instal·lat pels militars colpistes com a president d'Haití, anomena J.J. Honorate com a primer ministre. Mentrestant, uns 50.000 haitians es manifesten a Nova York pel retorn del president Aristide en el moment que l'Assemblea General de l'ONU adopta per unanimitat i consens una resolució sobre la crisi de la democràcia i els drets humans a Haití.

1992

8 de gener. J.B. Aristide accepta la candida-

tura del comunista René Théodore per al càrrec de primer ministre d'Haití.

19 de febrer. Es reprenen les negociacions per resoldre la crisi creada a Haití.

4 de juny. L'OEA rebutja la designació per part dels colpistes de Marc Bazin com a primer ministre d'Haití, considerant que constitueix una «continuació del cop d'Estat». El dia 19 Bazin és investit en el càrrec.

1993

3 de juliol. Jean-Bertrand Aristide i el general Raoul Cédras, autor del cop d'Estat de setembre del 1991, arriben a Nova York, sota la direcció de l'ONU i de l'OEA, a un pacte que preveu el restabliment de la democràcia i fixa el retorn d'Aristide a Haití el 30 d'octubre.

14 d'octubre. El ministre de Justícia d'Haití, Guy Malary, i dos dels seus guardaespalles

Continúa

són assassinats a Port-au-Prince. Malary era partidari del retorn a la presidència de Jean-Bertrand Aristide.

1994

16 de març. Representants de la missió de l'ONU a Haití denuncien que uns 70 ciutadans d'aquest país han estat assassinats entre els mesos de febrer i març dins el marc d'una nova onada repressiva del Govern, que té l'objectiu d'eliminar qualsevol tipus d'oposició interna.

22 de maig. Entra en vigor un embargament comercial total contra el govern militar d'Haití. Les mesures de càstig tenen l'objectiu de forçar els militars haitians a complir els acords de l'illa Governador, signats el juliol del 1993, el principal punt dels quals era el retorn al poder del president exiliat, Jean-Bertrand Aristide.

17 de juliol. Jean-Bertrand Aristide anuncia als seus compatriotes, a través d'un missatge emès per ràdio des d'avions nord-americans que sobrevolen l'illa, que el seu retorn és imminent. Mentrestant, els preparatius militars per a una invasió avancen a marxes forçades.

31 de juliol. Jean-Bertrand Aristide, refugiat als EUA, envia una carta a l'ONU en la qual demana una «acció ràpida i decisiva» al seu país. Es tracta d'un pas fonamental per aprovar una resolució que autoritzi els EUA a intervenir-hi.

17 de setembre. En un últim intent per part d'EUA, l'ex-president nord-americà Jimmy Carter arriba a Haití per tal d'oferir al dictador Raoul Cédras una sortida digna, que eviti la invasió d'aquest país i obligui el militar caribeny a l'exili.

20 de setembre. Tropes nord-americanes comencen a ocupar Haití de forma pacífica i pactada amb els caps militars haitians, els quals s'han compromès a abandonar el país.

27 de setembre. El president democràtic d'Haití, Jean-Bertrand Aristide, convoca des de Washington una sessió extraordinària del parlament haitià per tal d'estudiar un projecte de llei d'amnistia per als militars que el van expulsar del poder.

3 d'octubre. Les tropes dels Estats Units asalten les seus del Front per l'Avenç i el Progrés d'Haití (FRAPH) a fi de desmantellar l'entramat del règim dictatorial. (El FRAPH

és el partit que dóna suport al règim del general Raoul Cédras, alhora que el braç polític dels paramilitars o *attachés*.)

4 d'octubre. Un dels tres cervells del cop d'Estat de setembre de 1991, el tinent coronel Joseph Michel François, cap de la policia haitiana, es refugia a la República Dominicana.

La Cambra de diputats aprova una llei d'amnistia per als colpistes, vencent així l'últim obstacle pel que fa al retorn del president electe, Jean-Bertrand Aristide, al país, previst el pròxim dia 15.

11 d'octubre. Dimiteix Émile Jonassaint, el president titella imposat pels militars colpistes a fi de donar cobertura civil a la dictadura. L'exèrcit dels Estats Units controla el Palau presidencial i les seus dels principals ministeris haitians.

13 d'octubre. Els generals colpistes Raoul Cédras i Philippe Biambly abandonen el país i s'exilien a Panamà.

15 d'octubre. Després de tres anys d'exili, Jean-Bertrand Aristide torna a Port-au-Prince, on fa una crida a la «reconciliació» a fi de bastir «una nació pròspera i moderna».

El *dcidob* ja és a SERVICOM

Amb la finalitat de difondre més les nostres publicacions i de facilitar-vos l'accés a tot allò publicat i no publicat a la Fundació CIDOB, us presentem conjuntament amb SERVICOM el nou servei d'informació *on line* de la nostra entitat. Des de casa vostra i a través de l'ordinador, podeu accedir a tota la informació que nosaltres generem. El nostre objectiu és facilitar-vos el màxim de documentació i amb la màxima comoditat.

Actualment a SERVICOM ens podeu trobar a l'apartat de «Societat», bé accedint a la *Llibreria*, on obtindreu el contingut de les nostres publicacions o bé accedint al *Fòrum*, on trobareu informació dels nostres cursos, conferències, altres activitats i serveis, etc. Podeu utilitzar-lo per a dipositar les vostres consultes, sol·licitar informació o demanar estudis i investigacions al voltant dels temes de treball de la Fundació. També us hi podeu adreçar mitjançant el nostre correu electrònic:

fundació cidob@servicom.es

Per obtenir més informació de com accedir a aquest tipus de servei poseu-vos en contacte amb el número de telèfon de SERVICOM: 902 22 66 22.

DCIDOB 52. El Carib.

Organismes d'integració regional.

Organismes d'integració regional

AEC, Associació d'Estats del Carib. Creada pel tractat signat el 14 de juliol del 1994 per 25 Estats independents i 12 territoris colonials de la conca del Carib. Els primers són membres de ple dret i els segons són associats i no tenen dret a vot. En el preàmbul del Tractat es fa referència a la globalització econòmica, la liberalització comercial i l'increment de la competitivitat com a marc en què neix l'AEC. Es defineix com un organisme de consulta, concertació i cooperació. Entre els propòsits marcats destaca la promoció d'un espai econòmic propi, alhora que es fa molt d'èmfasi en la conservació de l'equilibri ecològic del mar Carib.

CARICOM, Comunitat i Mercat Comú del Carib. Creada el 4 de juliol del 1973 pel Tractat de Chaguaramas i formada per 13 Estats la primera i 12 (tots menys les Bahames) el segon. La Comunitat del Carib té com a principals activitats la coordinació de les polítiques exteriors dels seus membres, la cooperació funcional i la integració econòmica. Aquest darrer objectiu es realitza a través del Mercat Comú del Carib. Són institucions associades, entre d'altres, el Caribbean Development Bank, la University of West Indies i el Caribbean Meteorological Council.

OECS, Organització d'Estats del Carib de l'Est.

Creada el 18 de juny del 1981 i formada per set membres de ple dret i un —les Illes Verges britàniques— d'associat. Els seus objectius inclouen la promoció de la unitat i solidaritat entre els membres, la defensa de la sobirania, l'harmonització de les polítiques exteriors i la integració econòmica. Tot plegat fa que els membres de l'OECS actuïn coordinadament en el si del CARICOM, fent així contrapès als països *grans* com Jamaica, Trinitat i Tobago i Barbados. Tots els membres de l'organització, excepte Montserrat, van signar un acord de defensa regional el 1982 que l'any següent va servir de base jurídica a la participació en la intervenció dels EUA a l'illa de Grenada.

LOME, Conveni de Lomé. Tractat signat el 28 de febrer de 1975 entre la Comunitat Europea i 45 països d'Àfrica, el Carib i el Pacífic (el grup ACP). S'ha renovat tres cops i la versió vigent actualment —Lomé IV— compromet la Unió Europea amb 70 països de l'ACP, dels quals 15 pertanyen a la regió del Carib. Lomé pretén ser l'instrument de la Unió Europea per portar a terme la cooperació al desenvolupament a través del comerç (preferències, compensacions per caigudes dels preus internacionals entre d'altres) i la subvenció o el finançament de projectes en àmbits que inclouen el medi ambient, l'agricultura, la indústria, la pesca, les matèries primeres, la mineria, l'energia, l'empresa, els serveis, el comerç, la cultura i la cooperació regional. El pressupost del Fons Europeu

del Desenvolupament per Lomé IV en el període 1990-1995 és de 12.000 milions d'ECU, dels quals uns 500 són assignats al Carib. La dotació pressupostària 1995-2000 s'està negociant actualment. No obstant les preferències comercials atorgades als països de l'ACP, Lomé conté clàusules de salvaguarda i regula l'entrada de determinats productes de forma que perjudica exportacions tradicionals del Carib, com ara el sucre de la República Dominicana.

MCCA, Mercat Comú Centramerica. Diversos tractats van precedir l'entrada en vigor, el 4 de juny del 1961, del Mercat Comú Centramerica, en el qual no participava Panamà. Aquest país es va incorporar a l'esquema amb la signatura del Protocol de Guatemala, el 29 d'octubre del 1993, pel qual els sis països centramericans es comprometen a crear una zona de lliure canvi de 30 milions de consumidors. Inicialment va afavorir un notable creixement del comerç regional, però les diferències polítiques i els processos revolucionaris d'El Salvador i Nicaragua van paralitzar el funcionament de les institucions comunes.

ICC, Iniciativa per a la Conca del Carib. Nom amb el qual s'aple-

guen diverses polítiques dels EUA sobre l'àrea caribenya i que giren al voltant de la Caribbean Basin Economic Recovery Act del 5 d'agost del 1983 i que preveu un accés lliure d'aranzels al mercat dels Estats Units per un gran nombre de productes manufacturats a l'àrea (amb excepcions significativa-ment importants, com el sucre o els productes tèxtils) i un augment de 350 milions de dòlars de cooperació al desenvolupament. En el discurs de Ronald Reagan presentant per primer cop la ICC davant l'Assemblea de l'Organització d'Estats Americans, el President va emmarcar la iniciativa en la voluntat del seu govern

per evitar la caiguda dels governs de l'àrea (Grenada i Nicaragua havien viscut revolucions i altres moviments emergien) millorant el benestar econòmic de l'àrea caribenya.

Altres esquemes i organismes de menys importància són el **Caribbean**, un sistema de preferències comercials del Canadà amb el Carib anglòfon; l'**Acord de San José**, un esquema de facilitats de pagament de productes petrolífers de Mèxic i Veneçuela amb els països de l'àrea; el **Grup dels Tres**, format per Mèxic, Colòmbia i Veneçuela amb un baix nivell institucional però amb activitats concertades en el camp polític i econòmic; el **Comitè per al Desenvolupament i la Cooperació del Carib**, òrgan consultiu de la Cepal format pels països independents del Carib insular que té com a objectius principals la cooperació entre els membres, però està semiabandonat des de finals dels 70; **Carifòrum**, format pels països caribenys que pertanyen al Conveni de Lomé i utilitzat per coordinar posicions davant la Unió Europea.

Antigua i Barbuda AEC, CARICOM, OECS, LOME, ICC
Antilles Holandeses AEC
Antilles Franceses AEC
Bahames AEC, CARICOM, LOME, ICC
Barbados AEC, CARICOM, LOME, ICC
Belize AEC, CARICOM, LOME, ICC
Cuba AEC
Dominica AEC, CARICOM, OECS, LOME, ICC
Grenada AEC, CARICOM, OECS, LOME, ICC
Guyana AEC, CARICOM, LOME, ICC
Guaiana Francesa AEC
Haití AEC, LOME, ICC
Jamaica AEC, CARICOM, LOME, ICC
Montserrat AEC, CARICOM
Puerto Rico AEC

República Dominicana AEC, LOME, ICC
St. Kitts i Nevis AEC, CARICOM, OECS, LOME, ICC
St. Lucia AEC, CARICOM, OECS, LOME, ICC
St. Vincent AEC, CARICOM, LOME, ICC
Surinam AEC, LOME, ICC
Trinitat i Tobago AEC, CARICOM, LOME, ICC
Illes Verges Britàniques AEC
Illes Verges EUA AEC
Mèxic AEC
Hondures AEC, MCCA
Nicaragua AEC, MCCA
El Salvador AEC, MCCA
Costa Rica AEC, MCCA
Panamà AEC, MCCA
Colòmbia AEC
Veneçuela AEC

DCIDOB 52. **El Carib.**

Cooperació catalana al Carib.
Rosa Parés.

Cooperació catalana al Carib

Rosa Parés*

A Catalunya es produeix, com a arreu, el canvi en la visió i en les polítiques de desenvolupament. A l'inici d'aquesta dècada, la fi del bipolarisme posa en marxa profunds processos de reajustament dels escenaris mundials. Els actors econòmics, socials i polítics entren en una fase de transformació accelerada. Al Nord i al Sud les xarxes associatives basades en la solidaritat, que ja des dels anys vuitanta es perfilaven com un potencial per a la democratització i el desenvolupament, creixen significativament.

És en aquesta línia que cal emmarcar actualment la cooperació catalana al Carib. Durant molts anys s'ha limitat a la relació solidària i ideològica amb Cuba. A través dels casals d'amistat amb Cuba existents arreu de Catalunya, dels agermanaments de municipis catalans amb municipis cubans, s'ha mantingut un lligam estret d'amistat i col·laboració a diversos nivells. Una reivindicació permanent ha estat l'aixecament del bloqueig que mantenen els Estats Units.

A partir dels noranta, la cooperació a l'àrea del Carib s'amplia a la República Dominicana i, posteriorment, a Haití en un context totalment diferent al de Cuba.

La cooperació amb Cuba té unes connotacions específiques, avui encara deslligades de la política regional caribenya per tota la seva evolució històrica recent. A tall d'exemple, és interessant recordar la segona trobada d'Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament (ONGD) a l'Havana, l'any 1993, en la qual van participar noranta-vuit ONGD internacionals, de vint-i-un països, i setanta-dos organismes cubans. En aquesta ocasió es va iniciar una relació abocada a animar la creació i l'enfortiment d'organitzacions de la societat civil cubana per contribuir al desenvolupament i la consolidació d'un moviment dèbil i incipient però que haurà de jugar un paper molt important a la societat cubana en aquest procés de canvi en què es troba. Estem, doncs, en una fase d'ampliació dels vincles entre organitzacions cubanes i internacionals per aconseguir un suport que facilitaria el desenvolupament sostenible i els permetria mantenir —si encara hi són a temps— les fites socials ja assolides pel País, seriosament compromeses des del 1990.

La cooperació amb Cuba té avui dos objectius molt importants: d'una banda,

cal fer un important treball de *lobby* per aconseguir acabar amb el bloqueig i, de l'altra, requereix un gran esforç de suport a la creació i la consolidació d'una societat civil forta i organitzada capaç d'enfrontar-se als reptes que avui hi ha plantejats al país.

A partir dels noranta, la cooperació a l'àrea del Carib s'amplia a la República Dominicana i, posteriorment, a Haití en un context totalment diferent al de Cuba.

Les organitzacions que, d'una manera o altra, estan vinculades al treball de cooperació i solidaritat amb Cuba són l'Associació Catalana per la Pau, Cooperació, Entrepobles, la Fundació Pau i Solidaritat, els casals d'amistat amb Cuba, la Federació d'Associacions de Veïns i les centrals sindicals CCOO i UGT. També cal esmentar la importància que tenen els agermanaments entre municipis cubans i catalans.

Avui hi ha un apropament tímid de la cooperació catalana a la República Dominicana. Algunes ONGD han començat programes de cooperació en el desenvolupament d'aquell país. Un exemple interessant i que respon a les exigències dels actors socials de democratització i participació és un projecte de cooperació descentralitzada que a partir de mitjan 1994 ha arribat a la fase final d'aprovació. És el projecte *Desarrollo y autogestión de la provincia de Puerto Plata*, presentat pel Fòrum Social de Puerto Plata. Aquest fòrum està format per institucions del sector públic i privat, per organitzacions comunitàries i de base de diversos tipus i per ONGD locals. El Fòrum es proposa com a instància de coordinació i de concertació social per promoure el debat, identificar els problemes fonamentals i les necessitats prioritàries de la població, suggerir solucions i fer de la participació social un component central del procés de desenvolupament de la província. Vol ser una resposta coherent als problemes lo-

cals amb una visió de desenvolupament humà i sostenible, és a dir, amb la participació dels actors socials i de les administracions locals. El projecte inclou programes en els sectors de concentració del Pla Indicatiu Nacional (PIN): salut, educació, desenvolupament comunitari; així com en el sector de reforçament de la planificació provincial, l'element bàsic de la qual és la descentralització. La cooperació catalana participa en aquest projecte, així com en d'altres dels sectors d'educació-formació, d'agricultura i ramaderia i en el suport a la immigració haitiana. Algunes de les organitzacions catalanes que treballen amb organitzacions dominicanes són Intermón, Vetermón, Educació sense Fronteres, Setem i Cooperació.

Haití, país francòfon, no ha estat fins ara prioritzat per la cooperació del nostre país. Si bé la cooperació amb Haití és recent, també és menys tímida que amb la República Dominicana. És el país més pobre d'Amèrica Llatina i un dels més pobres del món: on les organitzacions populars han sofert una repressió brutal; on les taxes de morbiditat i mortalitat, insalubritat, atur... són molt elevades; on s'ha obert un procés per a la democratització amb el qual la comunitat internacional estem compromesos. Haití és un país amb una situació geopolítica on els assumptes interns són extremadament permeables a l'impacte de les relacions de força internacionals. El cas haitià és un test important de verificació dels canvis soferts a nivell mundial a finals dels vuitanta. És per això que, per a les ONGD que pensem que la cooperació no és una simple transferència de recursos, el cas d'Haití no pot quedar en l'oblit. La cooperació s'inicia coordinadament, amb una clara priorització de les accions. S'ha creat una plataforma de suport a Haití a Catalunya. La formen Cooperació, Creu Roja Catalunya, Educació sense Fronteres, Enginyers sense Fronteres, Intermón, Juristes Demòcrates, Setem i Vetermón, restant oberta a d'altres incorporacions. Els objectius són realitzar programes de sensibilització i suport al procés democràtic d'Haití des de Catalunya, donar suport a la Comissió de la Veritat que s'ha creat i realitzar tasques de desenvolupament i de voluntariat dins les prioritzacions que s'han identificat per a aquell país. Es tracta, doncs, d'intentar lligar el millor possible les actuacions d'emergència i de rehabilitació amb les de desenvolupament. ■

* Responsable de l'Àrea de Comunicació de Cooperació.

DCIDOB 52. El Carib.

**Noves prioritats dels EUA a la conca del Carib.
Guarocuya Félix-Paniagua**

Noves prioritats dels EUA a la conca del Carib

Guarocuya Félix-Paniagua

La fi de la Guerra Freda, matisada per la caiguda del mur de Berlín i l'esfondrament de la Unió Soviètica, obliga als formuladors nord-americans de política exterior a reconceptualitzar els supòsits o el marc conceptual que serveix de base per a l'elaboració de la política exterior dels Estats Units d'Amèrica (EUA) a nivell global i específicament a la conca del Carib.

La substituïda doctrina de Seguretat Nacional, política exterior emmarcada en l'enfrontament Est-Oest (Guerra Freda), va constituir l'estratègia que va guiar el comportament dels EUA a la regió des del final de la Segona Guerra Mundial (1945) fins al 1990, i que va tenir alguns dels seus punts més àlgids a:

a) Guatemala, 1954: derrocament del president Jacobo Arbenz.

b) Cuba, 1959: invasió fracassada a Bahía de Cochinos, 1961. Crisi dels míssils Cuba-URSS-EUA, 1963.

c) República Dominicana, 1962-65: suport al cop d'Estat contra el president Juan Bosch. Intervenció militar directa per sufocar la guerra civil i evitar una *no-va Cuba* el 1965.

d) Nicaragua, 1979: guerra encoberta contra el govern sandinista.

e) Grenada, 1983: intervenció militar directa per enderrocar el govern de Maurice Bishop, acusat d'estar sota influència cubana i soviètica.

f) Panamà, 1989: intervenció militar directa per capturar el general Noriega, acusat de narcotràfic cap als Estats Units (no s'ha oblidat l'existència del Canal).

Totes aquestes accions van ser justificades per motius de *seguretat nacional* per a la defensa del territori i del govern dels EUA, sense esmentar el suport a les dictadures militars i als grups paramilitars de la zona.

Per a la dècada dels 90, la política exterior formulada vers la regió i expli-

L'abril del 1965, 42.000 *marines* nord-americans van desembarcar a la República Dominicana on s'havia produït un aixecament de militars demòcrates contra els colpistes que, dos anys abans, havien posat fi al govern de Juan Bosch, el primer elegit democràticament.

La intervenció es va allargar fins al setembre de 1965, quan els «constitucionalistes» van signar un acord amb el bàndol colpista que va conduir a unes eleccions el 1966 que es van caracteritzar per la repressió sobre els partidaris de Juan Bosch. Joaquín Balaguer va ser elegit, llavors, President, càrrec que ha mantingut fins al dia d'avui, amb l'excepció del període 1978-1986. (veure pàg. 19).

tada tant per l'administració Bush com per la de Bill Clinton es fonamenta en els punts següents:

1. Migració: control dels fluxos migratoris abans de l'arribada a la frontera dels EUA.

2. Narcotràfic: control del flux de narcòtics que utilitzen els països de la regió com a pont cap als Estats Units.

3. Comerç: incentivització del comerç bilateral amb els països de la regió estímulant la formació de blocs subregionals per a la negociació.

(Instruments: Iniciativa per a la Conca del Carib (ICC) i Sistema Generalitzat de Preferències (SGP)).

4. Finances: acords d'intercanvis d'informació financera per mirar de controlar el blanqueig de diners producte del narcotràfic, fonamentalment en algun dels paradisos fiscals de la regió.

5. Deute extern: incentiu per a la formulació de programes d'estabilització

per generar ingressos que permetin el pagament del deute. Negociacions per flexibilitzar els termes del deute bilateral amb alguns països.

6. Democràcia i economia de mercat: suport a l'enfortiment dels règims democràtics (aquest aspecte emmarca la intervenció militar a Haití) i incentiu per a l'eliminació de traves per al funcionament de l'economia de mercat (reformes estructurals).

No obstant això, Cuba continua sent l'excepció. L'embargament econòmic segueix constituint el principal instrument de política vers l'illa. Això s'explica per la conformació del sistema electoral dels EUA i l'estructuració institucional complexa de la presa de decisions en tot el que fa referència a la formulació de la política exterior.

Una normalització de les relacions bilaterals amb Cuba posaria fi a l'últim enfrontament ideològic mantingut sota els supòsits de la Guerra Freda. ■

DCIDOB 52. **El Carib.**

Una política europea per al Carib?
Gil Toll Deniel

Una política europea per al Carib?

Gil Toll Deniel*

Quatre del quinze països que formen la Unió Europea tenen una tradicional implicació en l'àrea caribenya pel seu passat colonial. Espanya, França, els Països Baixos i el Regne Unit fixen l'atenció en les que van ser, o encara són, possessions colonials.

Espanya té una especial predilecció per l'illa de Cuba pels lligams històrics, socials i darrerament econòmics que existeixen i pel nacionalisme que conté l'enfrontament cubà amb els Estats Units. Aquestes i altres raons han ajudat a superar enfrontaments com la *Crisi de les Ambaixades* i han possibilitat un paper de conseller econòmic personalitzat en una figura política tan rellevant com Carlos Solchaga. Encara més, aquest substrat esmentat més amunt és el que permet l'espectacular relació Fidel-Fraga.

Tot apunta que les reformes seguiran a l'illa de Cuba i que Espanya continuarà tenint-hi un paper destacat, mentre no es normalitzin les relacions amb els EUA. Abans que això passi, el govern de Madrid té l'opció d'enfortir la relació amb Cuba fent de valedor en una hipotètica adhesió cubana al Conveni de Lomé.

Aquest és precisament el més important èxit de la diplomàcia espanyola en relació a un altre país hispà del Carib: la República Dominicana. Un augment substancial de la cooperació al desenvolupament, l'allau d'inversions espanyoles en el sector turístic i l'aparició d'un flux migratori considerable des de la República Dominicana a Espanya són factors que han fet revifar les relacions bilaterals, que es poden intensificar quan els socialdemòcrates guanyin les eleccions de l'any vinent.

L'altre país hispà del Carib és Puerto Rico, on els espanyols juguen una carta d'influència cultural premiant els esforços dels nacionalistes per mantenir la identitat hispana. La resta del Carib mereix una escassa atenció per part de la política exterior espanyola, tot i que s'aprecia un interès per estar present en el procés de reconstrucció democràtica d'Haití a través de la participació en la formació de la nova policia i pel fet que Espanya té rang d'observador en la nova Associació d'Estats del Carib.

La política del Regne Unit al Carib està molt caracteritzada pel recent i inacabat procés de descolonització. El fracàs de les associacions creades des de la metròpoli com a solució emancipadora (el cas de la West Indies Federation el 1962 i el més recent d'Anguilla, reintegrant-se voluntàriament a l'ordre colonial) ha congelat el procés deixant unes restes colonials formades per cinc unitats (Illes Caiman, Turks i Caicos, Illes Verges, Anguilla i Montserrat).

Quant a les ex-colònies, els britànics han vetllat per mantenir l'accés preferencial de les exportacions caribenyes al seu mercat. Així, l'adhesió britànica a la Comunitat Europea va fer reformular la política de cooperació amb les ex-colònies i va donar lloc a la creació del grup ACP, que incloïa el Carib anglòfon independent.

Malgrat aquests esforços, els estudiosos de la política exterior britànica a l'àrea, com Colin Clarke, estimen que els moviments britànics cal entendre'ls com una retirada progressiva que deixa en mans del seu més íntim aliats — els Estats Units — la influència en la zona.

Una afirmació similar es pot fer dels Països Baixos. En la dècada dels 50 van assajar la fórmula de l'autonomia, que tenia un corollari clar en la independència. La Haia va mantenir la independència de les Antilles en l'agenda exterior

durant les últimes dècades, fins que es va convèncer que els antillans, exercint el dret a l'autodeterminació, decidien seguir lligats a la metròpoli.

L'altre objectiu holandès era mantenir la unitat de les sis illes que *posseeix* al Carib. Tampoc va tenir èxit, ja que Aruba va optar per un estatus a part. Tot això motiva debats en l'única ex-colònia holandesa del Carib. Surinam es va independitzar el 1975, però el domini dels militars sobre el país i la decadència econòmica són terreny abonat per als dubtes. La Haia dubta a l'hora de controlar més o menys el fons de 2.700 milions de florins amb què contribueix al desenvolupament del país.

Finalment França es troba en una situació de plena consolidació de l'esquema departamental, amb Guadalupe, Martinica i la Guaiana, disfrutant de la legislació interna francesa i dels fons d'ajuda regionals, d'estructures i agraris de la Unió Europea. Els ciutadans

Dos eixos semblen clars a primera vista: la continuació de les polítiques de desenvolupament empreses a través de Lomé i el suport decidit a les iniciatives d'integració regional, actitud que honoraria a aquells que van engendrar la fragmentació de l'àrea.

* Periodista.

d'aquests Departaments d'ultramar van viure amb angoixa l'entrada en vigor del Mercat Únic, però a hores d'ara continuen ingressant més del que paguen per ser relíquies colonials.

L'altre punt d'atenció de França a l'àrea és Haití, al qual va ajudar a entrar al Conveni de Lomé i on ha mantingut posicions polítiques sovint enfrontades amb les dels Estats Units.

El menú, doncs, és força variat: dos països, la Gran Bretanya i Holanda, que estan més aviat a la retirada; un, França, que més o menys manté la posició i Espanya que recupera dèficits històrics i marca posicions de potencial interès. Òbviament no existeix cap coordinació entre les polítiques. Només la Unió Europea ha suposat una oportunitat d'emprendre accions comunes a través del Conveni de Lomé i aquí, un cop més, cadascú ha defensat els seus.

No obstant això, una política europea sobre el Carib no seria impossible de formular i fins i tot comptaria amb facilitats institucionals. Dos eixos semblen clars a primera vista: la continuació de les polítiques de desenvolupament empreses a través de Lomé i el suport decidit a les inicia-

Programes Indicativs d'ajuda Nacionals i Regionals, 1976-1991 (milions ECU)

País	Lomé I	Lomé II	Lomé III	Lomé IV
Antigua i Barbuda	3,15	2,7	3,8	462,0
Bahames	1,8	2,1	3,0	3,5
Barbados	2,6	3,2	5,2	5,5
Belize	5,58	5,5	8,0	9,0
Dominica	2,5	3,5	5,5	6,5
Grenada	2,0	3,5	5,0	5,5
Guyana	12,8	14,6	20,5	26,0
Jamaica	20,0	26,4	35,0	46,0
St. Christopher i Nevis	2,3	2,2	3,1	3,5
St. Lucia	3,21	3,7	5,5	6,5
St. Vincent i les Grenadines	3,06	3,7	5,5	6,5
Surinam	18,0	18,0	23,0	27,0
Trinidad i Tobago	10,3	10,5	15,0	17,0
República Dominicana	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Haití	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Total Indicativs Nacionals	87,3	100,1	138,1	372,0
Indicativs Regionals	26,0	55,0	72,0	90,0
Total del Carib	113,3	155,1	200,1	462,0
Participació del pressupost financer de Lomé	3,27	2,81	2,35	3,85

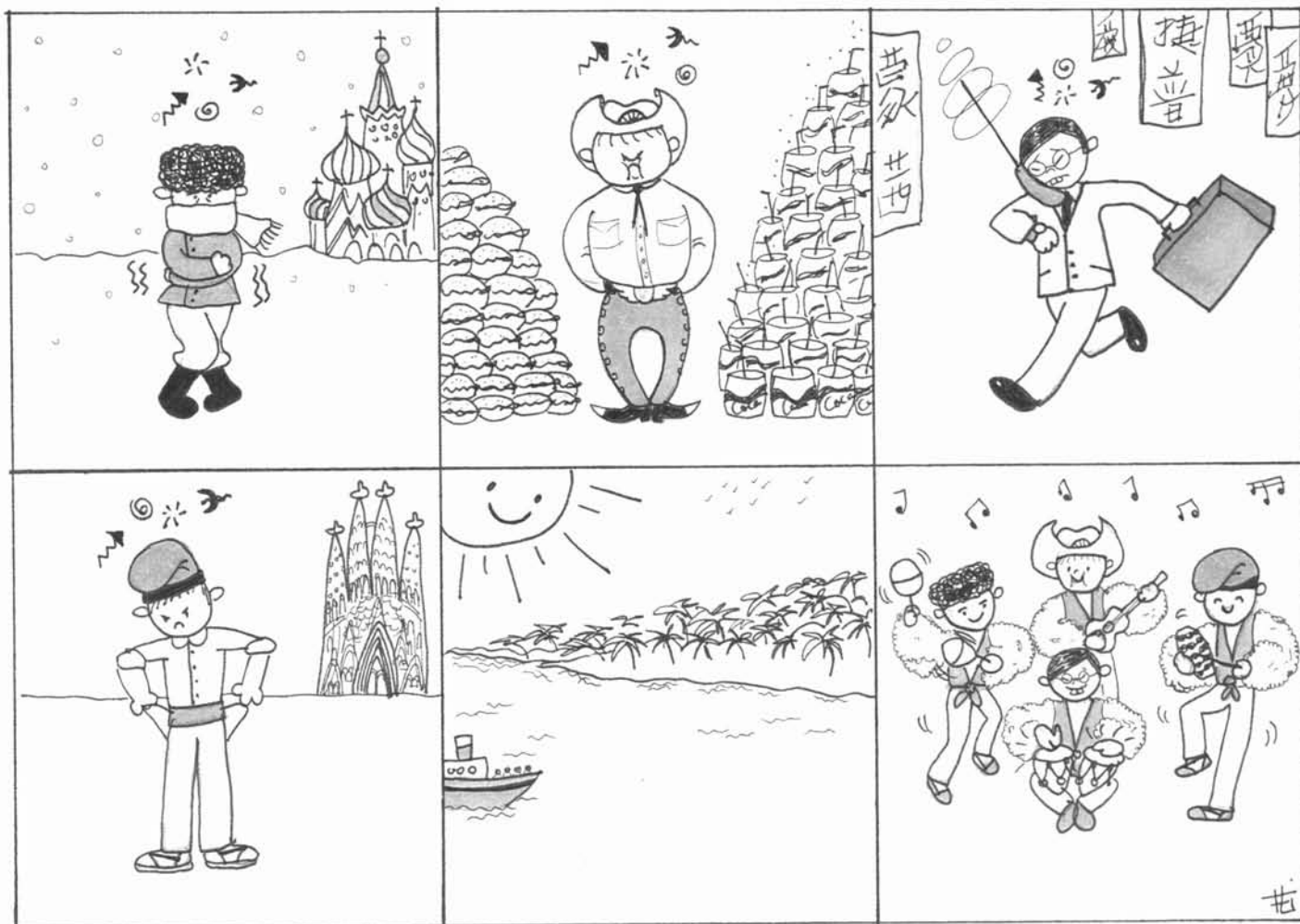
Font: Síntesis nº 17. AIETI

tives d'integració regional, actitud que honoraria a aquells que van engendrar la fragmentació de l'àrea. Les facilitats institucionals les proporcionaria el fet de congregar el pes d'Espanya, França, la Gran

Bretanya i els Països Baixos en el Consell de Ministres: 33 vots sobre una minoria de bloqueig de 27 asseguren l'èxit si hi ha voluntat política. Estimular aquesta voluntat és feina de la societat civil europea. ■

TIRA, TIRA!

Amb aquest monogràfic, us hem ajudat a superar aquest estereotip?

DCIDOB 52. El Carib.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

CARIB

HAITÍ: CONTRADICCIONES Y DESAFÍOS DEL GOBIERNO DE ARISTIDE/ Irene León; Sally Burch, 1995 - *Alai* 206: 10-11

LA SOLUCIÓN A LA CRISIS DE HAITÍ: EL FIN NO JUSTIFICA LOS MEDIOS/ Ramón Paniagua, 1994 - *Naciones Unidas* 42: 24-28

NOIRS. INDIENS ET CRÉOLES EN AMÉRIQUE LATINE ET AUX ANTILLES. IDENTITÉ SOCIALE ET ACTION COLLECTIVE/ Christian Gros, 1994 - *Cahiers des Amériques Latines* 17: 53-65

EXPERIENCIAS DE CONVERSIÓN DE DEUDA EXTERNA EN AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE/ Percy Mistry; Stephany Griffith-Jones; Jaime Pellicer (et al.), 1993 - *Capítulos SELA* 35: 5-105

EL TRATADO DE LIBRE COMERCIO DE AMÉRICA DEL NORTE: IMPLICACIONES Y RETOS PARA EL CARIBE/ Maby González,⁴ 1994 - *Cuadernos de Nuestra América* 21: 65-81

LAS RELACIONES INTERESTATALES ENTRE CUBA Y EL CARIBE EN LOS AÑOS 90: RETOS Y PERSPECTIVAS/ Gerardo González, 1994 - *Cuadernos de Nuestra América* 21: 101-123

ECONOMIC INTEGRATION WITH UNEQUAL PARTHERS: THE CARIBBEAN AND NORTH AMIERICA/ R. DeLisle Wrrrel, 1994 - *Working Paper* 205: 1-52

URBANIZATION IN THE CARIBBEAN BASIN: SOCIAL CHANGE DURING THE YEARS OF THE CRISIS/ Alejandro Portes; Jose Iyzigsohn; Carlos Dore-Cabral, 1994 - *Latin American Research Review* 2: 3-38

LA POLÍTICA ECONÓMICA DE PUERTO RICO: DE «OPERACIÓN MANOS A LA OBRA/ Edgard Meléndez, 1993-1994 - *Homines* 1-2: 198-223

DIRECCIÓN DEL COMERCIO EXTERIOR DE AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE SEGÚN PRINCIPALES PRODUCTOS Y GRUPOS DE PRODUCTOS 1970-1992/ CEPAL, 1994 - *Cuadernos Estadísticos de la CEPAL* 20: 13-483

LAS RELACIONES DE AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE CON LA EUROPA COMUNITARIA: ENCRUCIJADA Y RETOS/ Verónica Loynaz, 1993 - *Cuadernos de Nuestra América* 20: 167-179

CUBA Y AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE: APUNTES SOBRE UN CASO DE INSERCIÓN ECONÓMICA/ Pedro Monreal, 1993 - *Estudios Internacionales* 103: 500-536

CARIBBEAN PATHS IN THE DARK/ Edward Dew, 1993 - *Latin American Research Review* 1: 162-173

UN CASO DE CONFLICTO CULTURAL EN EL CARIBE. DE LA IMPOSICIÓN AL RECONOCIMIENTO/ Isabel Clemente, 1993 - *Nueva Sociedad* 127: 32-47

CUBA: LABOR. LOCAL POLITICS, AND INTERNATIONAL VIEWS - Peter Roman; Gail Lindenberg; Roland Chilcote (et al.), 1993 - *Latin American Perspectives* 1: 3-99

CONSTRAINTS ON CONSTRAINERS: LIMITS ON EXTERNAL ECONOMIC POLICY AFFECTING NUTRITIONAL VULNERABILITY IN THE CARIBBEAN/ Margaretta DeMar, 1993 - *Latin American Perspectives* 2: 54-73

EL GRUPO DE LOS TRES Y EL PROCESO DE REGIONALIZACIÓN DE LA CUENCA DEL CARIBE/ Andrés Serbin, 1993 - *Nueva Sociedad* 125: 120-129

LA POLÍTICA EXTERIOR DE CUBA HACIA AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE EN LOS AÑOS 90: LOS TEMAS/ Juan Valdés, 1992 - *Cuadernos de Nuestra América* 19: 108-130

CARIBE/ Colin Clarke; Francine Jacome; Franc Báez (et al.), 1992 - *Sintesis* 17: 9-304

ESTUDIO ECONÓMICO DE AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE 1993/ CEPAL, 1994 - Santiago de Chile: Naciones Unidas

L'AMÉRIQUE CENTRALE ET LES ANTILLES: UNE APPROCHE GÉOGRAPHIQUE/ Alain Musset, 1994 - París: Masson

MOVIMIENTO ANEXIONISTA EN PUERTO RICO/ Edgardo Meléndez, 1993 - Puerto Rico

TOUT MOUN SE MOUN/ Jean-Bertrand Aristide, 1994 - Madrid: IEPALA

CUBA AND THE UNITED STATES: WILL THE COLD WAR IN THE CARIBBEAN END?/ Joseph S. Tulchin; Rafael Hernández, 1991 - Colorado: Lynne Rienner

CUBA'S TIES TO A CHANGING WORLD/ Donna Rich Kaplowitz (ed.), 1993 - Colorado: Lynne Rienner

CARIBE Y AMÉRICA LATINA/ Lulú Giménez, 1991 - Venezuela: Monte Ávila

EL CARIBE ENTRE EUROPA Y AMÉRICA: EVOLUCIÓN Y PERSPECTIVAS/ Luis Beltrán; Andrés Serbin (coord.), 1992 - Venezuela: Nueva Sociedad

LOS ESFUERZOS DE SISIFO, INTEGRACIÓN ECONÓMICA EN AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE/ Jordi Vilaseca i Requeña, 1994 - Madrid: Los libros de la Catarata

LA SITUACIÓN AMBIENTAL EN CENTROAMÉRICA Y EL CARIBE/ Ungemar Hedström (ed.), 1991 - Costa Rica: DEI

EUROPE AND THE CARIBBEAN/ Paul Sutton, 1991 - Reino Unido: Mcmillan

PUBLICACIONS D'INTERÈS

SOUNTH AMERICA, CENTRAL AMERICA AND THE CARIBBEAN 1993/ London

KEESING'S RECORDS OF WORLD EVENTS/ United Kingdom

ENCYCLOPEDIA BRITANICA - BRITANICA YEAR BOOK 1994/ Chicago

PROGRESO ECONÓMICO Y SOCIAL EN AMÉRICA LATINA. INFORME 1993: TEMA ESPECIAL: RECURSOS HUMANOS/ Washington